

Luceafărul

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România

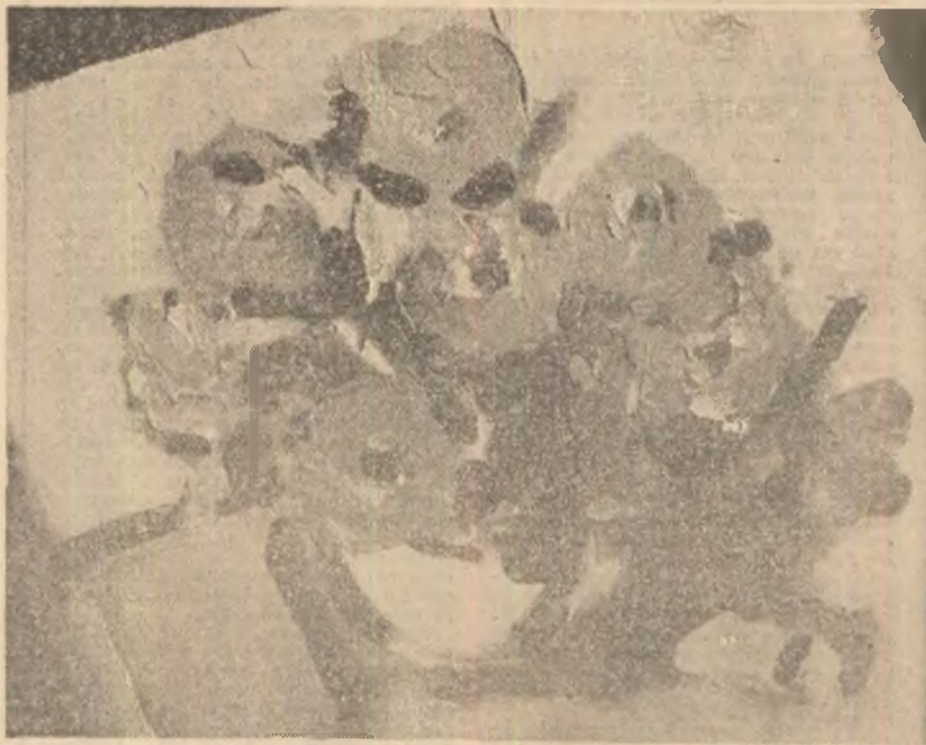
Serie nouă • Miercuri, 16 decembrie 1992 • 48 (147)

O BOALĂ ISTORICĂ

Resemnarea, boala noastră istorică și, în același timp, remediul nervozității noastre în fața atitur transhumante dislocante psihologic mai mult decât geografic, își arată din nou chipul amăgitor. Reîncepem să nu mai vrem nimic, la un mod mai îngrozitor decât cel din urmă cu patruzeci, treizeci, douăzeci, zece ani întrucât, de data asta, nu mai putem invoca neputința în fața forței ci totul pare că vine din forța neputinței, atât de ordonată în devălmășia ei încât s-ar putea crede că la noi neputința e chiar un act de voință. Specia asta de masochism e deplorabilă tocmai pentru că-i lipsește dimensiunea tragică. Fatalismul din „de-o fi una, de-o fi alta, cum e scris și pentru noi, bucuroși le-om duce toate...” își conține, cel puțin în expresia poetului național, negația. În orice caz, revenind la ziua de azi, nu credem că e bine să neglijăm reinstalarea resemnării în sufletele noastre, cu atât mai mult cu cât boala nu-și alege clienții. O întâlnim la cetățeanul de pe stradă dar o întâlnim și la cetățeanul din Parlament, în forme diferite desigur, dar esențialmente aceași. Omul de pe stradă e pe cale să se resemneze cu greutatea zilnică, de la sărăcie la inactivitate, omul din parlament se resemnează în vorbărie și învitală în cerc. Sindicatele inițiază greve care nu duc nicăieri, opoziția parlamentară e mai mult parlamentară decât opoziție. Undeva, un primar se visează feudal și nimeni nu-l trezește din vis, altundeva, mai sus, un ministru ține să rămână și senator pentru că așa vede el, încurajat de Constituție, despărțirea puterilor în statul de drept și nimeni, în parlament, n-are nimic de obiectat. Guvernul e vesel că a găsit un nou purtător de cuvânt — ca și cum asta era tot ce-i lipsea —, Președintele se bucură laolaltă cu atletii la o aniversare probabil mai semnificativă decât toate celelalte pe care nu le-a onorat cu participarea. Piinea românească e de departe cea mai proastă din Europa dar o mîncăm, cînd o găsim, mulțumindu-i lui Dumnezeu că ne-o dă și pe asta. O cameră a parlamentului nu mai poate funcționa fără automobile din import și aparatură video și nici gînd să-și procure ceea ce cu adevărat era necesar : o instalație electrică de numărare a voturilor ca să nu mai se-

mene a grădiniță în care ridicatul mîinii e bun pentru orice. Televiziunea s-a reîntors resemnată la vremea romanelor. Să nu ne mirăm dacă în acest climat al resemnării vom vedea curînd înflorînd tot ceea ce a înfrunzit în anii comunismului, de la omul nou care, iată, există, la luptă de clasă care, iată, stă să înceapă, de la naționalismul cretin care, iată, -i loavace, la rotația cadrelor care, iată, sprosteste. Se vede tot mai clar că privilegiatii de ieri (mai mici sau mai marii activiști de partid, securiști, și alții, și alții) sînt dughenoții de azi. Se va vedea, de asemenea, curînd, dacă vom continua să ne adîncim în resemnare, cum împotriva corupției se ridică vehement corupții, cum împotriva marii privatizări se ridică vehement privatizării, cum împotriva demagogiei perorează demagogii și, la urmă de tot, cum împotriva incompetenței în toate cele clamează cinic incompetenții inșiși. Acolo duce, astăzi, resemnarea. E o boală istorică, spuneam, dar tot istoria ne spune că nu-i o boală fără leac. Din păcate, nu doare decât atunci cînd cuțitul a trecut de os. Dar poate fi învinsă înainte de a începe să doară. În primul rînd, recunoscînd-o adică recunoscîndu-i simptomele, apoi asumîndu-ne-o și apoi refuzînd-o cu toată voința. Vorba reclamei de pe micul ecran: Dacă vrei, poți. Problema e : vrem ?

„L”

Număr ilustrat cu lucrări ale pictorului Vasile Gălgore

În acest număr:

NOUAZECI

SUPLIMENT DE DIRECȚIE AL REVISTEI LUCEAFĂRUL

Din sumar: DINASTIA CARAGIALE • POLITICA LITERARĂ ȘI VICEVERSA • ISTORIA UNEI PRIVIRI • CARTEA DE CRÎȘME: DOAMNA MIȚI

**SECOLUL XX ÎNTRE
DOUĂ RĂZBOAIE
BALCANICE**

**Un interviu cu
Carlos Fuentes**

— IN PAGINA A 12 A —

VIETI NEPARALELE
de Ov. S. Crohmălniceanu

**DRIEU
LA ROCHELLE,**

**un rafinat care
trăgea la barbarie**

— IN PAGINA A 10-A —

semn

Deținut din naștere

După ce o persoană, ori de fapt două ne-au chinuit ani în șir, substituindu-se ideii de putere în stat, ideii de partid și, în general, oricărei idei, iată-ne azi liberi să nu mai privim lucrurile printr-o persoană sau alta. Iată-ne liberi să apreciem mai degrabă un program, o idee, decât prestația cutărui sau cutărui activist în slujba ideii, a programului. Dar vai, abia cel ce devin liberi după ce au fost oricât de crunt înțemnițați, ei și numai ei sînt în stare să regrete pușcăriile și sentimentul de siguranță, de stabilitate, pe care ea îl dă ființei umane după ce aceasta s-a obișnuit, sau a fost obișnuită cu ea. Numai cel care a fost închis mult timp, eventual s-a și născut în pușcărie, e capabil să-și construiască singur un nou, în cea mai necrutătoare libertate. Cănarul nu are imaginație și se spune că, scăpat, moare cu grăbire.

Prezumptiv își ridică monumentul în opera sa, așa deținutul din naștere își edifică pușcăria sa în aer liber, gratis cu gratis, zid cu zid, gardian cu gardian. Le întorc pe toate acestea între ei și lumea largă, liberă, de care îi este frică, așa cum oricărei ființe îi este în fața necunoscutului. Și nu întotdeauna există cel care să-l la de mină și să-l ducă înainte ca pe-un orb, pînă cînd orbului i se ridică vălul de pe ochi.

Una dintre grăbiile pe care ni le putem în față, sau poate un zid, sau poate chiar pușcăriile însăși, e modul de gândire, de vedere a lucrurilor ca și cum ai continua să fii acolo, înăuntru, după sîrma ghimpată și în preaj-

ma tortionarului și-a cîinilor dresați să te sfîșie. Cum, de fapt, să-ți schimbi gândul, același merou, de om fără dreptul să gîndească, doar pentru că zidurile închisorii au căzut? Închizi ochii și ele sînt acolo, la locul lor, mai tari ca oricînd și mai definitive, cu secretarii lor de partid cu tot, cu activiștii de la c.c. cu tot.

Cu acest același gând pe dinăuntru continuăm să vedem, în locul ideilor, al programelor, oamenilor. Și ei, deși sînt mai mulți, tind să se poarte, uneori, ca și cum ar fi unici, de neschimbabil. Vorbesc de cei care se află în fruntea partidelor ori a grupărilor de orice fel. Și astfel, cei din partide sau organizații cred în continuare că partidul e seful lor, pe care, în fapt ar trebui să știe că ei, cei de jos, îi delegă să-i reprezinte să le reprezinte ideile, iar dacă seful nu le mai place cred că nu le mai place partidul și se duc în altă parte, la altul, care încă le place. Dar și acesta îl poate dezamăgi pe om, căci oamenii nu sînt perfecți, numai ideile date lor, uneori, se pot apropia periculos de perfecțiune. Și aici avem o sursă a înmulțirii partidelor cu același nume, cu același idealuri, dar cu alții în frunte. Partidul-persoană, ideea personalizată, este boala noastră de vechi pușcării și dictaturii boală bine întreținută și exploatată de puterea prezentă, prin organele ei specializate. Și care nu sînt? Iar noi ne lăsăm duși de val cu bucurie, din dezamăgire în dezamăgire, căutînd în fapt cea mai liniște, acel calm plat pe care deținutul din naștere îl confundă cu confortul psihic, cu siguranța, cu stabilitatea. E numai una dintre fețele zidului reconstruit singurcios în jurul nostru de către noi înșine, cu ajutorul „neprecupețit și dezinteresat” al birourilor de zvonuri și informații false ce se rostogolesc prin crelere și vieți ca bilele unui biliard în cele din urmă ucigaș.

Teama firii este că singura posibilitate de reală eliberare a deținutului din naștere este moartea. Asta însă pentru deținutul model. Dar, oameni fiind, nu sîntem în stare de perfecțiune, altfel visată intens, nici măcar în acest domeniu. Așa că mai putem, încă, spera?

Nicolae Prelipceanu

dictatura personala

O cale de revanșă pentru sufletele noastre reformate

Cum, necum, fenomenul economic, o dată încăput pe mina mai vechilor sau mai noilor guvernanți protejați de Ion Iliescu și F.S.N. — F.D.S.N.-ul său, fenomenul economic, zic, violează politica după propriul plac, în continuare, practicienii, specialiștii ccaușiști „în-ranură”, întreținînd rapoarturi rușinoase, în fel și chip, cu noii teoreticieni de partid, în public, bătaia de joc fiind strigătoare la ceruri! Nu mai contează nimic și nimeni, noua clasă politică e înfloritoare din punct de vedere economic, prostituția e în firea naturii, sfințenia rămîne pentru cei cărora nu le-a venit rîndul, naivi, bătuți în cap sau săraci cu duhul, sau pentru cei ce nu au îndejuns dezvoltate organele de persuasiune...

Fără program de leșire din criza economică românească, în plină recesiune, mondială, profesioniștii Puterii politice neocomuniste, obsedați de costurile sociale catastrofale legate de reforma F.S.N. — F.D.S.N.-istă, costuri care pot declanșa la un moment dat agitații sindicale, tensiuni și ieșiri spontane în stradă, cu efecte incontrolabile, profesioniștii Puterii caută mereu să innobilizeze serviciul ei de diversune, ba cu o indexare la salariu, ba cu o nouă provocare naționalistă, care să pună în mișcare protestele maghiarilor din Ardeal, ba cu depuneri de coroane de flori cu fluturii și huiduieli la crucile eroilor Revoluției din decembrie 1989, ba cu circ patriotic în Parlamentul „condus” de P.R.M. și P.S.M. din umbră, ba cu conferințe de presă imbecile săptămînale ale extremiștilor noștri, ba cu noi disidențe și excluderi din partide, bine controlate de Putere, ba cu certificate de bună purtare din partea mijloacelor de comunicare în masă aservite, în mod

parșiv, forțelor obscure postrevoluționare, ba cu corupție pe toate planurile, pînă la cel mai înalt nivel, ba cu o refacere a structurii Instituției Prezidențiale, cu funcții operaționale! Ba să nu lăsăm să se distrugă proprietatea statului, „care e avuția poporului, n-avem ce face”, vorba noului prim-ministru, N. Văcăroiu: ba cu o dictatură guvernamentală cu sloganuri populiste, ba cu o Opoziție unită prin dezbinare, în care orgoile personale, de facțiuni sau de partid sînt exacerbate, în plină restructurare, cu un nou președinte în Convenția Democratică în persoana unui „independent”, Emil Constantinescu, „extraparlamentar”, ales pentru „protocol”, sa fie, acolo, ca nu surică, „temperatura democrației se ridică” — în lipsa prăbușirii oricărui consens în biata noastră țărișoară de care au ajuns să tragă toți cîinii...

Dumnezeu cu mila... Suntem în zilele declanșării Revoluției Române, din 16 decembrie încolo, la Timișoara și nu pot să nu vin să nu mă întreb iar: oare chiar să nu existe o cale de revanșă în fața istoriei, o dată ratînd, de trei ani încoace, ispășirea păcatelor noastre făcute în ultimii 45 de ani, măcar? Aceiași securiști și comuniști „dejiști” și „ccaușiști” încălecindu-ne iar, „realeși de popor” la 27 septembrie 1992? Eliberați de totalitarism, am ajuns să ne reformăm sufletele, în general, în numele unei decomunizări de circumstanță, numai bune să ne răstignească trupul în particular — ce va mai fi? Lăsînd de înțeles că nici unul din noi nu e mai breaz și că nu ne mai interesează, de fapt, evoluția propriului destin colectiv...

Liviu Ioan Stoiciu
(va urma)

De ce nu spuneți?

„Ce mai contează astăzi dacă Dante a fost guelf sau ghibelin?” — se întreba un clasic. Opțiunea politică pâlste, adică, în fața operelor. Extinzînd: o operă genială te ferește de reprobarca convenită ticăloșilor. Și un diavol mă întreabă: cit de importantă să fie opera ca să ti se ierte că ai fost alit de ticălos? Iar în-

trebarea pe care se cuvine să ne-o punem este: „Poate un ticălos să dea o operă valabilă?”

Poate un turnător să fie un Shakespeare? Un vizîtor dă prietenii să serie „Odiseea”? S-ar putea, desigur, caracterul urit maculează în mod normal totul. În ceea ce ne privește însă, venînd la chestiune, problema este foarte limpede. Adică soluția ei.

A fi „guelf” sau „ghibelin” e una, a fi „Whig” sau „Tory” alta, iar a fi, în România 1914—1992 de partea puterii sau adversar al ei, cu totul altceva. Una este să fii la tine acasă „guelf” să zicem, și alta să justifici prin scrierile tale crimă, uciderea (confraților, denunțarea de mamă și de tată și altele cite. Una e să spui „Patria mea este limba română”, așa în general — alta să asociezi România cu Ceaușescu și partidul. Să scrii și să publici piese e una, să scrii „Un Fluture pe lampa” e alta, dar să scrii tot d-asta în timp ce-ți stii confrății cu securitatea după ei... Pardon...

Apoi mai e și car-ea de citire, mai e și televizorul. Au fost și mai sînt! Una este să faci pînă pe statuia lui Stalin, alta e să apari la TVR și cu totul alta să apari la TVR și în cartea de citire „sub tricolor, sub roșu steag” cînd cei care au avut curajul să facă tot ce-am zis mai sus sînt la Jilava, sau la Canal sau sînt duși fără multă ceremonie la o groapă anonimă. Desigur, acum serios vorbind, nu le prea stăi alături, ca poet.

Dar treacă totul de la noi! Acum... un singur lucru aștept. Am citit de la Steinhart, de la Goma, de la Paleologu, cum era puțin pușcărie M-am documentat. Acum vreau să aflu de la scriitorii care sînt sau se prefac la fel de talentați și partea cealaltă. Păi da! Hai, că v-ai cu „guelfii” am auzit-o. Să vină și „ghibelinii” să spună: ce trăiri aveți ei în sedințele C.C.? Dar în sesiunile M.A.N. Da! la urși, cu sefu? Ce arme aveți. Ce cărți? Haideti, domnilor, ce atîta discreție?! Uite: stîm cum iniuța Turcanu, stîm cum se schingiuia la Pitești. Dar la chef cu Leona cum era? Dar ei ce spuneau pe coridoare, sau la vinătoare? Și cînd le cînta Gică române, cum faceau? Ce naiba atîta discreție la voi? Nu-i tot aceeași pos'eritate pentru toți?! De ce vă i nati? „Guelf” sau „ghibelin” tot un drac, dar măcar relatați un moment memorabil. O operă așa se face! O dis-cutie liberă între voi și sefu' ăi mare! Ce-a zis el, ce-ati zis voi. Una cu pauze, cu tăceri, cu interiecții. Haide, că unii sinteti dramaturgi talentați. În ce privește replicile lor merzete fonetic, că doar ce mi-e Ipu, ce mi-e Nicu. Nu?

Și apoi, stîți ce? Tot n-o să mai conteze dacă ati fost guelfi sau altceva... Păi nu? Povestiti-le și v-alea cu Cotroceniul. Cum dom'le, să stai cu fundu' pe scaunele alea mari? Nu asa, protocolar, ci ca-ntr-o prietenii și aliații electorali. Ei? Haide, spuneți tot că opera-i operă și viața-i viață... N-ati zis voi asa? De ce nu spuneți, cit mai sînt curios? De ce tăceți, ba, dacă tot nu se inscrie nicăieri? De ce tăceți asa, ca niste morți?

Petre Stoica

Horia Gârbea

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

„Ne apropiem de Somalia pe zi ce trece”. (Cuvîntul) ● RADU THEODORU: „C.V. Tudor: hrănește 13 cîini cu salamuri de 40 000 lei pe săptămînă”. (Evenimentul zilei) ● VLAD TEODORESCU: „Copilul care se năste într-un cămin de familiiști va fi un „supraviețuitor”. (Expres) ● „Corneliu Vadim Tudor (referindu-se la sprijinul concret pe care Partida Națională îl va acorda zonei Harghita-Covasna): „Vă răspund în două cuvinte: militarizarea zonei”. (Tinerama) ● „Un porc de Crăciun”. (Universul românesc) ● ION CRISTOIU: „Partidul România Mare nu e o formațiune politică în toată puterea cuvîntului. E vorba mai degrabă de un număr de oameni strînsi în jurul unui lider-patron, Corneliu Vadim Tudor, care îi primește în partid și îi dă afară cînd vrea el, îi răsplătește și-i muștră după chef, îi țirăște seară de seară prin restaurante”. (Evenimentul zilei) ● N. EMANUEL: „Vadim călare pe trei gloabe”. (Gazeta de Roman) ● LIVIU MIHAIU: „...PRM — este un simplu și sărăcăcios cloșet. Nu-i dau mai mult de șase luni de existență”. (Evenimentul zilei) ● CORNELIU VADIM TUDOR: „Nu exagerez și nu mint, pentru că nu-mi place să mint”... (România Mare) ● VIORICA V: „Operat de hernie, aveți să rămînă... Impotent”. (Scandal) ● BOGDAN TEODORESCU: „După Vadim Tudor nu va plînge nimeni”. (Tinerama) ● MOZAI-CUL DE TOMIS: „După cîteva zile de lupte intestinale în PRM, în care C.V.T. și Radu Theodoru s-au strangulat recid-proc cu bandaje purulente și cu hîrtie igienică folosită, sortii au înclinat în favoarea fostei cătane. În fața kampi-paranoicilor camaradului Vadim, rezistent

la orice climă, bătrînul vagabond Theodoru a părăsit partidul pe orificiul de evacuare, cu vîntul de 17.30 h. (Academia Cațavencu) ● MIHAI CREANGĂ: „Hotărît lucru. Arcul de Triumf nu-i prieten al președintelui Iliescu. În vreme ce pe regele Mihai populația Capitalei l-a obligat să treacă pe sub arcada gloriei, pe dl Iliescu numai protocolul l-a obligat să depună flori sub efigiile regelui Ferdinand și reginei Maria”. (România liberă) ● „De ziua de 1 Decembrie, Televiziunea română n-are oferit și ca o seară omagială deosebit de plătitoare, demnă de aceeași perioadă...”. (Evenimentul zilei) Ati ghi ti care perioadă, nu? ● NICOLAE CRISTACHE: „Dacă în tehnică nu avem necăzi, în chestiunile pa-

triotice ne lipsese polonezii”: „A fost o Zi Națională tristă. N-am avut căi, n-am avut polonezi”. (ORA) ● ASPIDA: „Cu ocazia zilei de 1 Decembrie, oamenii muncii de la orașe și sate muncesc din nou cu spor, incit primul-ministru Văcăroiu a anunțat că situația economică s-a ameliorat, planul fiind, deci, îndeplinit la toți indicatorii. Ca urmare, s-ar putea să ne apucăm iar de cîntat «Hai la luptă oca mare!»”. (Expres magazin) ● OCTAVIAN PALER: „...oare pentru citi români economia de piață a ajuns să însemne din cauza proastei gestiuni a tranziției, dacă nu cumva aceeași compromitere a fost elaculată, un amestec murdar de căpătuială și sărăcie?”

(România liberă) ● EMIL NICOLAE: „N. Văcăroiu — pseudonimul comunistului de piață?”. (Acțiunea, Piața Neam) ● N.M.: „...primul-ministru își trece timpul cu implementarea unor cuvinte în vocabular. O îmbogățire liberă, adică spontană, a limbii române”. (România literară) ● ION CRISTOIU: „Maghiarii pot fi puși la punct (...) prin îmbunătățirea vieții de fiecare zi a cetățenilor Clujului. Li s-ar demonstra astfel că toate vorbele privind crasa incapacitate gospodărească a dlui Gheorghe Funar sînt simple calomnii la adresa vîteazului bărbat, Domnului primar, nu i-a trecut prin cap așa ceva”. (Informația zilei) ● DINU PETRESCU: „Totul a pus rahat pe clantă”. (Infraactorul) ● BOGDAN BĂDULESCU: „Pînă să ajungă milionar, Sergiu Andon a fost președintele Societății Ziariștilor Români, ale cărei cotizații din perioada mandatului său s-au pierdut fără urmă”. (VIP) ● D.D.: „Dl. Cămpeanu se cramponează (...) de putere, ca Marchais, pe care nimeni nu-l mai vrea, dar el nu se lasă”. (România liberă) ● „Documentarele realizate pe micul ecran de dl. Eugen Mandric ne conving categoric că nu s-a schimbat nimic la televiziune, după decembrie '89. Ne așteptăm cit de curînd să ne prezinte și un serial despre contribuția revoluționară a geniului conducător la victoria socialismului în România”. (Expres magazin) ● DINU CAPOLIDE: „O veste bună: valoarea banilor scade, a securiștilor nu”. (Tinerama) ● „Domn 36 170, viril și discret, dorește prietenie cu o doamnă, corpulentă, cu rafinement erotic sîlat, elevat, languroasă, de o dulce lascivitate în senzualitate, bogată, generoasă, vîrstă peste 40 de ani, cu locuință, nematerialistă”. (Bordel) ● CORNELIU VADIM TUDOR: „...am bărbăția să spun lucrurilor pe nume”... (România Mare).

Frisonul milenarist

Se apropie anul 2000 și întreaga noastră civilizație desființează reperele sale vechi fără a ști între ce frontiere, marcate de ce jaloane, se așază (fără a putea evalua, deci, pentru ce realitate necunoscută schimbă cvasi-cunoscutul). O dată la o mie de ani universul, ori măcar planeta noastră, ori noosfera acesteia sînt amintite cu dispariția. De ce temerea în fața viitorului coagulează în chip superstițios în jurul unor cifre cu aparență magnifică, obscură, ascunzînd transcendențe abisale? Motorul dinamicii sociale este angoasa. Nenumărați filozofi, psihologi, poeți, artiști au făcut din angoasă centrul — declarat sau nerecunoscut — al reflectiilor și contemplațiilor. În fond angoasa, anxietatea cel puțin, este una dintre structurile de legătură dintre cele două, conectînd conștiința și voința, în interiorul existenței. Cealaltă este entuziasmul. Balanța entuziasmului și anxietății — a aspirației către viață și a reculului din fața morții — dă tăria sufletească, alcătuiește energia calmă inseparabilă de umanitatea împregnată de spirit.

Freud spunea că datorăm mult din elanul iubirii unor puternice tendințe agresive represate. Blaga, sarcastic, presupunea că personajul istoriei sfinte care s-a caștat spre a nu păcătui a pierdut odată cu înclinația pentru păcat și întreaga sa favoare mistică. La adăpost de angoase — măcar de prezența lor în stare latentă — am fi, poate, incapabili de entuziasm. Dincolo de un anumit prag însă anxietatea inhibă paralizază. Dincolo de un alt prag entuziasmul devine hebefrenie, rupere de real.

Platon se întreabă în Republica: „ce face tiranul atunci cînd își supune cetatea?” Răspunsul era că acesta va sărăciți poporul spre a-l ține aservit, preocupat de grija momentului și deci înapt să se lase atras de marile opțiuni politice și, apoi, caută primejdiile spre a se demonstra ca fiind util. Societatea însăși, oricare ar fi ea, statul — fie și cel mai democratic — încorporează în însăși natura și funcționarea sa ceva din principiile modelului de a fi al tiranului. Am dezvoltat

acum o vreme, într-un alt eseu, problema celor două morale — una a integrării sociale, pînă la dominarea persoanei umane de către societate și cealaltă a revoltei, a afirmării individualității, care riscă pentru sine dar și pentru toți semenii, încercînd să se constituie în model al individualului. Necesitatea existenței acestor două morale apare în orice societate. De ce? Pentru că peste tot angoasa este excitată și apoi utilizată spre a genera încredere socială. Impotriva acestei angoase trebuie făcut ceva; nelimitată ea distruge și individul și structura supra-individuală a lumii.

Pe cînd omul era o ființă ușor angoasabilă era suficient ca o primejdie metafizică să fie proiectată în trecut — ea putea fi potopul, robia în Egipt, sau năvălirile barbare. Autoritatea trecutului — paradigmă a autorității de azi — era cea care salvase omul de primejdia mortală care a apărut la un moment dat dar care, de fapt, stă mereu la pîndă. Atunci cînd generalizarea civilizației romane și cea a iubirii predicată de Iisus a redus nivelul predispoziției anxioase existentă în marile grupuri umane, angoasa metafizică a fost îndusă prin sugestia amenințării venind dinspre viitor. Apocalipsul este o primă așezare a tragediei umanității, ca întreg, în fața noastră în timp. Profetii amenințaseră pe Iuda și pe Israel. Ioan Teologul a așezat toată omenirea viitorului în contact direct cu satana. Evident, marile șocuri ale Apocalipsului sînt operatori morali infailibili. Moartea, suferința, foamea, pirjolul — toate purtate.

Acest sfîrșit de mileniu este încă insuportabil pentru că reprezintă o amenințare al cărei sens este invizibil. Focul distrusese Sodoma și Gomora pentru viciile erotice practicate acolo. Potopul era rezultatul generalizării erorii morale. Cei patru cavaleri ai Apocalipsului pustiau o lume a necredinței. O primejdie neconturată bîntuie acum gîndurile noastre legate de intrarea într-un nou mileniu; o primejdie neconturată, dar mai ales lipsită de semnificație. Sîntem amenințați

nu pentru a fi făcuți să fim altfel decît sîntem ci poate pentru a renunța la sens. Condiția umană a fost timp de milenii legată de respectarea celor zece porunci ale Decalogului. Nici una din acestea nu mai este astăzi obligatorie pentru recunoașterea omului ca om. S-ar părea că imperativul respectării dreptului la viață al celuilalt este încă operant. Nu este așa, pentru că fie și dacă un criminal mai poate sfîrși pe scaunul electric sau prin administrarea unei injecții fatale, el se va pricepe de minune să explice, înainte, cum a ajuns la crimă prin complex oedipian sau de castrare și, ca regulă, va obține creditul moral necesar spre a fi compătimit. Pentru prima oară în istorie, legea juridică a ajuns să fie mai restrictivă decît morala. Nietzsche este la mai bine de un secol, răzburat: iubirea a încetat a fi o formă de comunicare interumană. Modern este să ai percepția antică a satisfacției iubirii împărțite. Moartea, separată de ideea de păcat, dar și de aceea de nedreptate ce ți se face de către destin, devine, pur și simplu, non-sens.

Toate semnificațiile în lumea de azi sînt legate sau de trecut sau de reglementări juridice — ele sînt deci exterioare trăirii. Frisonul milenarist, nici acesta, nu mai există. Trăim doar golirea de pasiune a primejdiei — angoasa fără angoasă, iubirea fără flacără, devotamentul fără obiectul său care nu poate fi decît spiritul. Știm bine, totuși, că secolul XXI nu va avea cum semăna cu secolul XX și, mai ales, nu va avea cum semăna cu acești ani, de acum, cea mai tranzitorie perioadă de tranziție din istoria lumii. Să nu ne înșelăm — descumantizarea existenței și inexistenței umane nu poate continua și nici nu are cum să se mențină. Omul este expresie. Dacă iubirea nu mai este expresie, după cum nu mai sînt expresie nici munca, nici producerea, nici înțelegerea, dar mai ales nici moartea (modelul de care depinde orice altă integrare a inteligibilului și sensibilului), atunci sau omul nu mai este sinteză a iubirii, producerii, înțelegerii, muncii, morții — ceea ce este absurd — sau acestea reîncorporează expresia.

De ce o criză atît de puțin violentă, atît de puțin sfredelitoare, și totuși atît de profundă? La sfîrșit de mileniu dispăre un tip de om spre a apare altul. Dispare, de fapt, omul statal spre a apare omul civil. Mai simplu spus statul, ca autoritate, diminuează și se retrage din scenă lăsînd locul societății civile, ca formă de structurare a supraindividului uman.

Am două semne clare despre rolul cu mult preponderent, în fluxul istoric actual și viitor, al societății civile în raport cu statul. Mai întîi este cel al integrării supranaționale. Unitatea europeană sau integrarea mondială la nivelul statelor se realizează încet, defectuos și nu va depăși, în viitorul previzibil, un anumit grad suficient de jos. Societatea

civilă este practic unificată, sau foarte aproape de această condiție, atît în spațiul european etî și în cel extraeuropean. Călătoria prin Europa și prin lume realizează acest adevăr cu foarte mare ușurință.

Cel de al doilea aspect relevant pentru problema discutată este legat de așa numita ofertă politică. O democrație construiește relația politică între conducătorul potențial și națiune după modelul ofertei, acceptată sau nu. Conducătorul potențial se oferă, odată cu o serie de elemente atașate, spre a fi acceptat, adoptat, drept conducător real. Aceasta este varianta statală a ofertei; cel care urmează să intre în structura autorității este partea activă a relației. Omul pur și simplu examinează și acceptă sau respinge oferta. Omul civil — omul societății civile — este irevocabil definit ca preferințe și, neavînd ce schimba, este el cel care avansează oferta: oferă un vot contra unui set de condiții, care sînt dorințele sale. În majoritatea țărilor — în România inclusiv — aceasta este situația cetățeanului. Omul politic — materia din care se face statul — acceptă, ca parte pasivă, sau nu acceptă condițiile cetățeanului ofertant de vot.

Destinul democrației este să ierarhizeze simplitatea înaintea complexității și deci ca statul să se retragă, lăsînd să ia caracterul atotputernic societatea civilă. Pericla a dominat Atena ca simplu membru al societății civile ateniene. Ciudățenia precum și caracterul problematic al istoriei democratice constau în faptul că societatea civilă care succede statului democrat poate fi ca autoritate, și aceasta, centralizată sau haotică, oligarhică sau larg deschisă, dreptă sau nedreaptă. Pentru moment starea României — și, într-un grad sau altul, cea a tuturor țărilor postcomuniste — constă în aceea că statul nu se comportă discret, și totuși singurele autorități acceptate sînt cele din interiorul societății civile, care este însă insuficient structurată, puțin ordonată și corolată informațional și lipsită de mijloace. Dacă ne va fi bine sau ne va fi rău — ca morală, economie, cultură, justiție — aceasta va ține mai puțin de gradul în care vom îmbunătăți statul, cît de acela al maturizării societății noastre civile.

Intrăm într-un nou mileniu, ca membri ai societății civile. Frisonul milenarist, dacă totuși există, provine din faptul că ajungem să interacționăm cu o autoritate cu mult mai apropiată decît cea statală. Omul societății civile este partenerul și supraveghetorul nostru de fiecare clipă, ceea ce „Big Brother” pretindea că este fără să reușească a fi — atît doar că acest om civil ne poate fi cu adevărat un frate. Dilema, la sfîrșit de mileniu este simplă: morală sau dictatură — consolidare adevărată a societății civile sau consolidare extremă a statului.

Caius Dragomir

minimax

Gorila și cultura

Asa cum sugerează titlul, voisem a spune ceva despre politieianism căci, reamintindu-ne povestea din romanul lui Liviu Rebreanu, constatăm că, oricît, românii au evoluat mult într-ale politichiei. Pînă-ntr-atît încît realitatea depășește net, nu tiparele politologiei, ci parcă și posibilitățile ficțiunilor literare. Grav fiind de bună seamă că vițul bîntuie și prin tabăra opoziției spre bucuria gospodinilor și gospodinilor care, în iunie '90, au năvălit pe străzi să le dea piine și flori minerilor, iar acum pot înjura în voie, că toți, adică toți politicienii sînt o apă s-un pămînt, drept care îl vor vota mereu pe Iliescu. Fără a mai vorbi de cei care se duc în pelegrinaj la mormintul dictatorilor. Reacții cumva firești atunci cînd, să zicem, liberalii fac ce fac, dar nu numai ei, ori, încă mai grav, foști deținuți politici au uitat de suferința comună din pușcările comuniste. Aștia sîntem,ăștia defilăm. Dar defilăm încotro? „Vreți s-ajungeți ca Geneva sau ca Sarajevo?”, pare-se c-a întrebat (retoric?) un congressman american. Iar ziaristul care relatează (sau inventează?) tărășenia în „Dimineața”, Alexandru Brad, răspunde filosofic dimbovițean: „Și dacă nu vrem să mergem spre nielunde, că să rămînem la noi — ca la noi?” Într-adevăr, ca la noi, la nimeni! Iar pentru că tot a venit vorba despre încotro, de ce n-am lua totuși în considerare și viziunea dinamovistă a unui profund gînditor într-ale strategiei și tacticii, alias Cornel Dinu: „S-ar putea să vină vremea ca țara asta să trebuiască să fie condusă cu mitraliera!” Așa, scurt și-ndesat, cum se gîndește la „România Mare”. Oricum, pregătirea/frăgezirea psihologică pentru o conducere cu mitraliera, se face. Inclusiv prin recuperarea ideologiei legionare, căci așa sînt vremurile, sau „Vremea”, în timp ce partidele din opoziție sînt incriminate ca antinaționale iar furnaradele completează lucrătura ridicînd mingi la fileu „tinerilor” udemeristi. „Ne-am măcelărit cu idioții, ne-am colomniat și ne colomniem ca niște ne-trebucii! Ar trebui să ne fie greață de noi înșine...” Semnat, pentru că semnează-ntruna, Eugen Florescu. Zău că e

cazul să-l mai ascultăm și pe Cornel Dinu, că o ști el ce zice. Vine, vine Gorila.

Decamdată însă, cît sîntem încă pe pace, ceea ce a început să se vadă cu ochiul liber, previzibil de altfel, este că Puterea tricotează de zor (unu pe față, două pe dos) o nouă plasă, sau o nouă cămașă de forță spre cumintirea tuturor cirtătorilor. Democrație democrație, libertate, da' nici chiar așa, fără măsură! CNA interzice niște studii teritoriale de televiziune. Asta e! Legea presei e pe țevă. Dacă nu ține doar cu scumpirea hirtiei, se poate opera și altfel, mai cu bistoriul. Ajungînd, jată, la partea doua a titlului, la cultură.

Intr-adevăr, dacă s-a schimbat cît de cît, autentic, ceva după dec. '89, în zona culturii a fost. Parliu făcut de „băieți” fiind simplu și, s-a dovedit, eficient:

momos

Despre resentiment

Portretul pe care îl face Mircea Mihaies lui Corneliu Coposu: „scamatoriile și alianțele suspecte ale d-lui Coposu au arătat că omul simplu a văzut cu mult înainte ceea ce noi (intelctualii, n.n.) încă refuzăm să vedem: structura adîncă resentimentară a unui personaj redus de suferință la cîteva fixisme care, în funcție de context, puteau ține loc de gîndire politică” (România literară, nr. 38), poate fi considerată fără prea mari riscuri un portret robot. Un portret robot al politicianilor crescuți la școala

dăm totul și ținem televiziunea. Totul sau mă rog, aproape totul. Oricum, foarte mult. Edituri, presă liberă, prin universități bătea vînt de libertate în gîndire... O.K., numai că artiștii au sîcînt dintotdeauna Gorila. În loc să-și vadă de treburile lor, se amestecă în politică, iar pentru că n-o fac cum trebuie, adică pe partea care trebuie, sînt de-a dreptul enervanți. Și doar a cedat, slavă Domnului, a cedat din plin Gorila, le-a dat voie să se dedea la cele mai pure experimente estetice. Aflăm, iar aflăm și nu de la origine, ci de la un critic, care este și profesor și academician, aflăm că „politica trece, cultura rămîne”. Drept care și dă indicație dl. acad. prof. Eugen Simion: „revistele de cultură să facă în primul rînd cultură!” Ori, dacă nu — păi nu-i așa? — să nu mai ceară subvenții. N-o spune dl. acad. prof. E. Simion, dar se subînțelege. Asta pînă una alta. Apoi, după ce o să se înființeze Ministerul Propagandei Naționale, om mai vedea. Și, între timp, mai fac și tipografii grevă, în continuarea unor vechi tradiții muncitorești.

Dar cultură mai înseamnă Școală și, mai ales, universități. Scăpată din vedere de fostul parlament, legea învățămîntului e gata și după cum arată va fi „revoluție”. Adică, să se revizuiască, da' să nu se schimbe nimic. Unde trebuie însă, într-adevăr intervenit energetic, drastic, e Universitatea. A mai făcut pe-acolo ceva ordine Gorila în iunie '90, dar tot nu s-au învățat mințe, o tînă intruna cu politica. Bref, ar cam

foarte trebui dată o lege să se interzică strict politica în Universitate. Bun pricep să se termine o dată pentru totdeauna și cu rectoriiăștia care s-au amestecat în politică. C-asa e „Vremea” și tot așa recomandă (deocamdată recomandă) mai multe pomeniri acad. prof. Studentii să-și vadă de carte! Ce naiba, că niciăieri în lume studenții nu se amestecă în politică, iar teoria asta că Universitatea, mediul universitar poate substitui ecelesia unde se dezbate idei și curente politice mai vechi ori mai noi, bineînțeles că e reacționară! Ce mai, să-i radem și la propriu și la figurat pe rectorii și pe studențiiăștia care nu se-astîmpără cu politica!

Și în fine, tot cultura înseamnă și morală. Avem nevoie de o însăănătoșire morală a poporului! O fac de zor tribunii „partidei naționale”, o face televiziunea, televiziunea mare, iar în completare, ca să fie bilciul complet, o face și SOTI. Noaptea. În noaptea de 8 spre 9 decembrie curent, noaptea, la ceas de taină și reculegere, SOTI prezintă poporului modelul moral de care are nevoie. Dan Voiculescu presedintele sau directorul societății CRESCENT. Atît și nimic mai mult. Pe-o parte, Pe partea cealaltă S. Brucan își publică memoriile. Tot spre curățirea morală a poporului.

În rest... tot Gorila...

9 decembrie 1992

Serban Ianescu

partidelor istorice, a politicianilor trepuți sau nu prin pușcările comuniste și care au supraviețuit (ca martiri, ca ulteriori emigranți, alții ca delatori și colaboraționiști) lagărilor prin care am trecut cu toții. Fiind de acord cu Mircea Mihaies am totuși o rețineră: acest portret nu poate fi aplicat și altor oameni politici din opoziție, mai tineri, oameni care n-au fost în pușcării, n-au fost emigranți o vreme mai scurtă sau mai lungă, n-au fost delatori și n-au colaborat real cu regimul? Așa cum Ion Iliescu este în articolul lui Mihaies „un caz de memorie perfectă” în sensul folosirii memoriei pentru a-și răsplăti fidelii, oare oamenii noștri din opoziție care nu sînt „copoși” nu au același tip de memorie, dar cu semn negativ? În sensul că după o trecere prin lad nu numai personalitățile „adînc resentimentare” caută să obțină puterea pentru a se răzbuna. Conform definiției dată de Scheler, resentimentul este o „autointoxicare psihică, care are cauze și consecințe bine determinate, este o atitudine psihică stabilă (n.n.), ce se naște datorită unor nerealizări sistematice și descărcării anumitor emoții și afecte...”

„Care conduce de obicei, la minimalizarea valorică a unor persoane, situații etc. Resentimentul rezultă din acumularea unor emoții de ură, invidie, răzăbunare, care nu se pot manifesta, dar mai ales depăși”. Mulți dintre oamenii politici din opoziție, mai tineri sau mai bătrîni, bărbați sau femei se încadrează perfect definiției de mai sus. După 45 de ani de închisoare comunistă, resentimentul, care are o valoare psihică negativă, devine aproape un mod obligatoriu de a fi. În realitate, a vorbi despre „copoși” înseamnă de fapt a vorbi despre noi. Fără resentimentul un popor iese din istorie pentru a se stabili în religie. Lupta dintre resentiment și sentimentul religios este factorul care ne face să fim ceea ce sîntem: oameni.

Ștefan Agopian

Topirceanu, cronicar dramatic

la Lumea literară și artistică din 1923 (despre drama *Cuiburi sfărimate* de Sandu Teleajen și A. Pascu), la *Lumea*, Bazar săptămânal din 1925 (despre *L'Aiglon* de Rostand) ș.a.

Precedind cele optzeci și trei de pagini de text al lui Topirceanu — cuprinzând douăzeci și două de cronici sau note — cu o prefață substanțială a treizeci și patru de pagini, dl. C. Paiu conturează o arle a problemelor legate de cronici, implicând atât comentariul unui text dramatic în sine, cât și pe cel al interpretării sale particulare, într-un spectacol concret, fără a cuprinde însă în acest cadru și celelalte abilități teatrale ale poetului, ceea ce n-ar fi fost fără interes poate. Autorul prefeței amintește, în trecere, că începutul preocupărilor teatrale ale lui Topirceanu se plasează înaintea activității sale critice, prin tabloul dramatic *Sophia*, apărut în 1909 în *Semănătorul*; dar Topirceanu nu perseverează în această direcție și faptul că, dincolo de revistele teatrale scrise pentru bani, lasă la moarte sa în cartioane o comedie nu e cu totul lipsit de semnificație, cum nu e fără semnificație nici traducerea încercată din Shakespeare. Legătura lui Topirceanu cu teatrul nu era doar ocazională și ea nu se plasa nici în zonele minore.

Dl. Paiu remarcă, pe bună dreptate, că observațiile din cronicile lui Topirceanu se îndreaptă în două direcții: ca cititor al unor texte, el comentează literatura, adevărul psihologic încorporat în personaje și logica evoluției lor; ca spectator, el urmărește capacitatea artistului de a se substitui personajului, de a ghici latențele și de a le pune în valoare, împingând aici discuția până la observații privind reacțiile publicului. În calitate de cititor, Topirceanu anunță de fapt poziția pe care o va ilustra mai târziu în prozele din *Scrisori fără adresă*, examinând cu un pedantism năimtat logica și justificările psihologice ale fiecărei situații literare. Iată începutul abrupt al unei cronici, în care expunerea ternă și în termeni stereotipi este de fapt o

parodie, avînd rolul de a sugera banalitatea și isignifianta subiectului: „Roger de Montlars, în urma stăruințelor mamei sale, se căsătorește cu Fernanda, o fată simplă, docilă și iubitoare. Fernanda iubește pe Roger. Dar acesta nu-și iubește soția, ba încă i-o spune în față... Atunci Fernanda...“ etc. Calitatea deosebită a observației lui Topirceanu, și implicit a cronicilor sale, ține de această independență de spirit, de refuzul principial de a accepta, ca adevărată și unică posibilă, interpretarea regizorală sau a actorului respectiv, pe care o supune (normal, dar atât de rar!) propriei verificări, în primul rînd prin revenirea la text și meditația asupra lui pentru a-l găsi cheia justă, structura profundă, nucleul personalității, care explică tot restul. De aceea, el nu acceptă de pildă ideea că Pristanda este un personaj comic, chiar dacă tipul lui este. Tipul acestui polițai de pe vremuri, zice el, a dispărut într-adevăr, nu însă și omul pe care îl ascunde. „Pristanda niciodată nu m-a făcut să rid. El nu e numai un tip de comedie de moravuri. Sub cuvintele lui obișnuite, Caragiale a pus o profundă tristețe. Pristanda se încovoale și ride prefăcut. Pristanda e mincinos și lasă fiindcă nu poate trăi altfel. Dacă nu s-ar purta așa, el ar fi aruncat pe drumuri, împreună cu cele „păispe“ suflete. Cîstea sau „famelia!“ Din această dilemă, cred că 90 la sută dintre oameni n-ar țese mai curățî decît bietul Pristanda“. Comisarul capătă astfel o dimensiune mai profundă, dilematică și deci umană; el nu este propriu-zis „polițaiul“, tradiționalmente abuziv, coruptibil și comic, ci funcționarul mărunț, prins în eterna alternativă: instrument sau victimă a marilor mașinării? Asemenea disocieri (despre piesa lui Ronetti Roman, despre Bataille, Delavrancea ș.a.) mai apar în cronicile sale și ele merită nu numai lectura istoricului literar, ci și pe a omului de teatru.

Intr-o a doua secțiune a cărții sînt adăugate articole scurte și note polemice nesemnate, pe care editorul i le atribuie

lui Topirceanu în virtutea unor detalii concrete, cu care bine face că nu încarcă notele; fierul și obișnuința cu textul valorează mai mult decît posibile argumente de amănunt, greu de apreciat pentru cine oricum nu are toate datele în mîna. În schimb cred că ar fi fost binevenită o notiță despre revista *Teatrul* (1912-1913), unde apar cele mai multe dintre aceste note nesemnate, și al cărei redactor Topirceanu a fost (împreună cu M. Sevastos), ceea ce constituie de fapt prima prezumție de paternitate; editorul n-o spune însă și află amănuntul nu din notele d-sale, ci din mai vechea monografie a lui Al. Săndulescu, nefolosită — în orice caz necitată — de C. Paiu, cum nu e citată nici aceea a lui C. Ciopraga, nici articolul Otiliei Cazimir despre G. Topirceanu, om de teatru, cum nici la ediția de opere din 1983 nu e citat numele celui care a îngrijit-o; imprudentă uitare pentru un editor...

În general însă notele volumului nu sînt pe măsura așteptărilor. Ni se explică astfel cine a fost Schopenhauer, Heine, Sarah Bernhard, sau la noi Șt. O. Iosif, Al. Davilla, Ionel Brătianu și Const. Nottara, lucruri pe care le puteam găsi și într-un dicționar enciclopedic, dar nu ni se lămuresc aluzii din texte, pe care editorul le putea clarifica mai bine ca oricine: la ce se referă Topirceanu cînd zice, într-o cronică la *Polihe* a lui Bataille: „precum vedeți, «secătura» d-lui Bogdan-Duică...“ (p. 55)? Probabil e un citat dintr-un articol al lui Duică (el a scris de două ori despre Bataille, dar nu despre *Polihe*) și, avînd în vedere și mai lungul război al poetului cu criticul și istoricul literar, amănuntul trebuia elucidat. Sau cine este „un mare și iubit scriitor“ (p. 57) care, deși a localizat cu măiestrie Ziua Dochiei, n-a vrut să-și pună numele pe afiș? Sadoveanu? Era la îndemîna și oricum de datoria editorului să precizeze. În fine, corectitudinea textului trebuie să treacă înaintea de orice considerații din afară, a căror natură nu o cunosc, dar al căror rezultat îl văd: ce motive îl determină pe editor să taie din text și să reintroducă nenorocitele croșete (p. 49, 50, 69) și mai ales ce anume îl împiedică să ne împărtășească și nouă aceste motive? Menționez și faptul că textul inteligibil de la p.35 („...Gonthier... în prezența lui Balthazar și a noului pretendent, care rămîn quoi“) trebuie raportat la expresia franțuzească „se tenir coi“, adică „a nu zice nici pis“, și cuvîntul cu pricina trebuie scris ca în dicționar, nu altminteri; numai așa filologia vor recunoaște pe bătrînul quietus. Vă dați seama ce ar fi scris Topirceanu despre această delicată substituție...

Mircea Anghelescu

*G. Topirceanu, *Despre teatru: însemnări și digresii*, antologie, studiu introductiv și note de Constantin Paiu, Iași, Ed. Junimea, 1991, XXXVII + 98 p.

povestea vorbei

Senzație și excoriație

Știrile de senzație — reapărute în publicistica românească după decenli de absență — sînt destul de des ironizate de diverși comentatori. Titlurile șocante, absurdul suprarealist al asocierilor de fapte brutale, cu situații și instrumente casnice arag atenția în special prin acumulare; mai ales că, în cantitate mare, surpriza se banalizează și clișeele genului devin mai evidente. Sub impresia unei avalanșe egalizatoare de întimplări violente și sordide, asemenea stiri sînt citite cu aviditate sau sînt respinse în bloc, cu dispreț, fără a se da atenție stilului și stratigiilor care le diferențiază, adesea, destul de mult.

Sînt, mai întii, cele naive, rudimentare, în care violenței faptelor i se contrapune un ton moralizator manifestat pe tot parcursul textului, prin adjective marcate etc, sau concentrat în cite o secvență — mai ales finală — de evaluare: „bestiile au lovit...“, „faptă neșabuită“, „flăcări ucigăse“, „Atenție la...“ etc. Implicarea personală a autorului e specifică și textelor „literaturizate“. În care, după modelul ficțiunii artistice, faptul divers se reconstituie prin naratiune și dialog. O formulă mai nouă și mai reușită mizează pe relatarea cit mai neutră și pe stilul științific. Marca acestei tendințe este termenul de specialitate neologic: cu deosebire termenul juridic sau medical.

Textul își creează, lexical, o minimă rezistență, neabandonîndu-se facilității absolute: aflăm că „după o altercație“ cineva „a îngurgitat mai multe pastile de diazepam“, atacul său definîndu-se ca „ingestie voluntară de barbiturice“. Altcineva „prezenta multiple echimoze și tumefacții pe partea dorsală“. Cauza unei morți poate fi submersia („decesul s-a datorat asfixiei mecanice prin submersie“) sau „obturarea căilor respiratorii“. Varietatea lexicală deplină e de găsit în descrierea (supraabundență, în

stilul telegrafic al fișei medicale) leziunilor și traumatismelor: „secționarea tendonului“, „plagă nepenetrantă hemitorace stînga“, „traumatism vertebral cervical“, „contuzie toraco-abdominală“, „fractură incompletă margino-maleolară“, „hematom“ etc. Publicul cititor nu prea ar mai avea dreptul să se plîngă de limbajul obscur și tehnic al cronicilor literare, muzicale etc.; e drept că limbajul medical fi e mai apropiat — chiar vital. Dincolo de localizările anatomice ale diverselor traumatisme, vocabularul de bază al descrierii e compus din: contuzie, echimoză, tumefacție, leziune, plagă, „e-coriație“, hematom; cominutiv, distal ș.a.m.d. Termeni cu siguranță obscuri pentru multă lume și al căror

rol principal nu mi se pare a fi cel informativ. Că raritatea lor nu e o impresie personală o dovedeste opțiunea dicționarelor curente, care nu înregistrează termenii de strictă specialitate: *Dicționarul explicativ și Suplimentul său* (DEX și DEX-S), *Micul dicționar enciclopedic (MDE)*; distal „îndepărtat“ nu apare în nici unul, cominutiv („împărțit în fragmente mici“, doar în DEX-S vertex „creștetul capului“ — doar în DEX-S și MDE. Excoriație („julitură, jupuitură“) e suficient de rar ca să devină în pagina de ziar excoriație sau chiar escoliație.

Intrînd într-un contrast strict stilistic cu termenii familiari, chiar vulgari, care apar în replicile participanților la diversele bătăi, violuri, crime relatate — și implicit într-unul, mai general, cu mediul evocat — caracterizat de obicei prin mizerie, alcoolism, promiscuitate — termenii științifici creează o distanță necesară psihic. I-am putea ironiza pentru neadekvare și prețiozitate: de sub învelisul vorbelor savante apare o biată realitate cu scandaluri, injurături, bătăi, în urma cărora rămîn vinătăi, cucuie, umflături, julturi, rănii... Preferința pentru seria populară sau curentă de termeni ar atribui însă textului un aer de vulgaritate și indiscreție pe care mîmarea interesului științific și convenția limbajului „înalt“ încearcă să-l evite. Desigur că efectul de limbaj depinde

și de modul în care neologismul științific e introdus în text. Calca cea mai sinceră și mai veridică este de a atribui seria tehnică unei surse autorizate: medicul legist, foaia de diagnostic. Nu e vorba doar de o corectă indicare a originii informației — ci de un mod de a evita confuzia, de a păstra pentru fiecare „voce“ a textului limbajul potrivit. Formulă de tipul „medicil ne-au declarat“, „medicul legist a stabilit că...“, „diagnosticul stabilit la Spitalul de Urgență este...“ sînt cit se poate de firești. Sursa e la fel de eficient indicată prin context: „X se află în acest moment internat la Spitalul de Urgență. Are multiple leziuni corporale și traumatism cranian, dar, după cum declară medicul, viața lui este în afara oricărui pericol.“ Mai puțin firească e seria lexicală științifică în discursul ziaristului: desigur, el devine un specialist în domeniu; ar trebui totuși să rămîna și mediatorul care simplifică și traduce, oferînd cititorului mediu (principalul destinatar al genului) informație prelucrată. Rolul său e destul de artificial cînd își arogă o competență de împrumut. Cazul cu adevărat supărător e însă cel în care termenii savanți apar în replicile victimei, inculpatului, martorilor. Nu e deloc imposibil ca acestia să-și îmbogățescă vocabularul, altfel foarte redus, cu termenii juridici, medicali sau cu formulele polițienești cu care vin în contact în timpul cercetării sau procesului. Limbajul lor — „am aplicat victimei lovituri în zona...“, „am strigat «Vă voi omori!» — poate fi foarte real, dar pare artificial; nu e verosimil.

De fapt, chiar cînd sînt concret introduse, informațiile pot depăși limitele firești prin cantitate, prin excesiva minuție a inventarului. Aflăm, astfel (într-un text care recurge și la explicații, traducînd o serie de termeni și sintagme medicale), că un ins „a căzut și a făcut o fractură deschisă tip I cominutivă (osul sfărîmat în mai multe bucăți), cu deplasare epifizică distală dreapta și fractură cominutivă (din nou), cu deplasare humerală stînga“. E limpede că efectul unei asemenea enumerații nu poate fi decît unul incantatoriu; conțeață acumularea în sine, mulțimea de semne misterioase și înfricoșătoare pe care le-a atras după sine o banală cădere. Altcineva a nimerit sub tramvai. „Rezultatul: fractură deschisă tip III cominutivă braț drept, intreruperea axului neuro-vascular, traumatism cranio-cerebral cu hematom epicranial în vertex; contuzie sold drept cu plăgi escoriație (sic) ș.a.m.d.“. Știrea de senzație seamănă tot mai mult cu un poem: nu e nici didactică, nici informativă; creează o aură de mister printr-o stranie exactitate conotativă.

Rodica Zafiu

Republica Populară Kukunia

Ion Eremia, GULLIVER ÎN ȚARA MINCIUNILOR
Editura Fundației Culturale Române, București, 1992

Inaltea utopiilor negre realizate la noi de A.E. Baconsky, de Bujor Nedelcovici, de Oana Orlea și, parțial de Ana Blandiana (în Sertarul cu aplauze) trebuie să plasăm romanul lui Ion Eremia, *Gulliver în Țara Minciunilor*. Autorul, prea puțin cunoscut prin romanele sale istorice, publicate la „Editura Militară” în cursul anilor '80, s-a născut la 5 august 1913 și după ce a parcurs mai toate treptele ierarhiei militare a ajuns să dețină, la începutul anilor '50, funcția de adiunct al ministrului Apărării Naționale, cu gradul de general. „Epurat” în 1955 din armată pentru punctele sale de vedere prea critice, începe să lucreze, din 1956, la o contra-utopie pe care o va numi mai târziu „satiră îndreptată împotriva comunismului rusesc-stalinist”, „roman întemeiat pe utopia literară” sau „roman satiric anticomunist”. Vrînd să-și trimită cartea în Franța, unde să apară sub un ps udonim, autorul e denunțat, arestat în octombrie 1958 și condamnat la 25 de ani muncă silnică pentru „uneltire contra ordinii de stat” și „tentativă la crimă de trădare de patrie”. În 1964, cu prilejul amnistierii generale a deținuților politici, Ion Eremia va fi și el eliberat, dar romanul, păstrat cu grijă în arhivele Ministerului de Interne, nu-i va fi înapoiat decât în toamna anului 1990.

Versiunea care apare astăzi la „Editura Fundației Culturale Române”, purtând ca indicație de încheiere a manuscrisului data de 11 septembrie 1958, ne surprinde prin capacitatea ei neobișnuită de a surprinde esența totalitarismului comunist și, în egală măsură, de a face un pronostic exact în legătură cu iminenta lui destrămare. Sore deosebire de Ioan Petru Culianu, care uluște și el prin precizia premonițiilor sale din *Intervenția Zorabilor în Germania*, dar care se plasează foarte aproape în timp de momentul real al prăbușirii tuturor totalitarismelor din Europa, Ion Eremia face aproximativ același lucru, într-o perioadă în care „lagărul socialist” abia începuse să prindă contur.

Care ar fi principala formulă literară la care recurge Ion Eremia în romanul său *Gulliver în Țara Minciunilor*?

După cum ne-o sugerează și titlul, printr-un efect de insolitare, tipic scriitorilor luminiști care folosesc din plin ficțiunea străinului sau convenția călătoriilor imaginare și a insulelor utopice, romanțierul îl „pastăsează” pe Swift (cu o nuanțare ieșită din comun) și se întoarce în timp, la începutul secolului XVIII, pentru a ne vorbi în felul acesta despre

realitatea neagră a propriei noastre existențe din anii '50. Dar iată cum rezumă Alex. Ștefănescu romanul lui Ion Eremia, în cronica sa din revista *România Literară* (nr. 28, 1992): „romanul scriitorului român infățișează o țară, Kukunia, în care se trăiește în stil comunist. Țara este, bineînțeles, izolată de restul lumii, printr-un zid înalt și bine păzit. Nimeni n-are voie să intre sau să iasă. În interiorul țării se trăiește prost, dar se simulează minulos prosperitatea. Puterea este detinută în exclusivitate de «intellectual, slăvitul, neasemuitul, marele și genialul Granit», de familia sa (numită «Sfânta Familie») și de Marele Inchizitor Pikiriki. Cetățenii sunt supravegheați permanent de către o rețea de agenți neghiobi, dar obstinați, iar cei care se răzvrătesc împotriva autorităților sunt fie arși pe rug, fie duși să lucreze în condiții de exterminare la o operă grandioasă: «inversarea fluviului Dia-Diili». Propaganda oficială întretine, în scop de diversiune, ura împotriva unui popor vecin, goldanezii. Opozanții regimului (numiți lolliți, după numele conducătorului lor, Lolla) sunt considerați, aprioric, vinduți goldanezilor”.

Nu voi insista asupra structurilor generale din *contra-utopia* lui Ion Eremia, cu tiranii, sclavii, Inchiziția și revoltatii ei. Toate acestea pot fi regăsite în majoritatea distopiilor clasice, pentru că însăși esența totalitarismului este egală cu sine în spațiu și în timp. Poate doar considerațiile despre *hotie și hoți* (pe care Ion Eremia le face cu mult înaltea Anel

Blandiana), să se detașeze de schema obișnuită a restului contro-utopiilor, ca un fel de contribuție „originală” a utopiei negre românești: „Trebuie să știți, îi explică medicul Leac-Bun lui Gulliver, că în privința furtului s-a creat o adevărată solidaritate națională (...). Fură și robul, fură și vătaful: toată lumea este unită în furt, căci altfel n-ar putea trăi. E rusinos pentru poporul nostru, dar asta este realitatea: am ajuns o națiune de hoți. Numai că furăm tot de la un hot, de la cel mai mare tilhar pe care l-a cunoscut istoria, de la Granit. De la el și de la cica lui.”

Dar pentru că autorul noilor călătorii ale lui Gulliver a fost militar de carieră, merită să examinăm ceva mai atent perspectiva specială pe care acesta o are în legătură cu esența cazană a tuturor activităților sociale din cartea sa. Din acest punct de vedere, orice soluție propusă universului închis din Kukunia e de fapt un ordin transmis de sus (de la Marele Granit), realității nemairămînindu-i decât să se conformeze cu strictete „teoriei”. Dacă Marele Granit a proclamat că valoarea lui Pi este egală cu 3 în loc de 3,14, „oricum ai răsucl cercul”, atunci toate roțile cărut lor din Kukunia se vor subordona, prin turtire, acestui principiu, neconformistii urmînd să fie arși pe rug. În același fel, dacă Marele Granit și Sfînta Familie decretează că axa globului terestru trece prin Kukunia, „întepă pămîntul exact în satul în care s-a născut Marele Granit și se oprește la șapte mil de picloare sub bocul casei sale părintești”, atunci savanții Academiei kukuneze vor proba, prin calcule matematic riguroase, „justetea acestei extraordinare descoperiri”.

Pe bază de comandă se desfășoară și cercetările de „reconstrucție a omului” din Kukunia, urmînd ca la capătul lor să se producă în serie, prin încrucisări și operații din ce în ce mai complicate, oameni fără stomac, oameni-rumegători sau oameni-imbălniți.

Însă formele cele mai aberante de militarizare a activităților umane din Kukunia sînt obținute în domeniul creației artistice. În vizită la Palatul Scriitorilor („un fel de cazarmă cu ziduri negre și dărăpănate”), Gulliver descoperă că poezii și prozatorii kukunezi poartă uniforme, ca militarii, și că plăcerea lor cea mai mare e să participe zilnic la sedințele de instrucție, unde să repete, în poziție de „drept”, ucuzul „pentru militarizarea scriitorilor și artiștilor.” Toate detaliile acestui ucuz sînt cuprinse într-o

imensă prăvălie de 2 703 pagini și 3 635 de articole, pe care instructorii o transportă într-un cărucior, de la un grup la altul, pe timpul de instrucție. Articolul 23 al *prăvăliei* pleacă de la premisa că „Literatura este o armă electorală de frunte”. Articolul 577, consacrat genului liric, postulează că „poezia este acea parte a literaturii destinată a cînta și preamări stăpînirea”. Iar articolul 1381 întzege prin roman „genul literar prin care oamenii sînt făcuți cel mai ușor să creadă în lucruri care nu există”. La acest ultim capitol există de altfel și un număr de „standarde literare” sau de „condiții minimale”, obligatorii pentru realizatorii de roman și scoase pară direct din „estetica” realismului socialist. „La modă” în anii '50: „1. Orice roman, sustine acest important articol, trebuie să aibă trei categorii de eroi: pozitiv, negativ și neutru. 2. Eroii pozitivi sînt în mod obligatoriu și cu exclusivitate granitiști. Eroii negativi trebuie să fie lolliți, goldanezi sau uneltele acestora. Eroii neutri sînt cetățeni obișnuiți. 3. Intriga romanului trebuie să se întemeieze pe lupta crîncină dintre pozitivi și negativi, încoronată întotdeauna, cu înfrîngerea zdrobitoare a negativilor. 4. Din nici un roman nu poate lipsi personajul care simbolizează cauza granitismului și care se recomandă a fi reprezentat întotdeauna printr-un presedinte de club granitist. Acesta are rolul de a inspira și a călăuzi faptele tuturor pozitivilor, precum și ale neutrilor convertiți la granitism. Este de dorit ca acest personaj să se confunde cu inusul eroul pozitiv principal. 5. De asemenea, este absolut obligatoriu prezența, în orice roman, a personajului denumit «urzitorul», adică acel personaj care urzește în umbră și dărimă noaptea tot ceea ce «pozitivii» zidesc ziua. 6. Descoperirea, prinderea și mascarea urzitorului trebuie să fie întotdeauna opera presedintelui de club. 7. Neutrii trebuie să treacă pînă la urmă, în masă, de partea «pozitivilor» și să sprijine lupta acestora cu adversarii lor. Numai o mică parte dintre neutri — maximum 10% — pot trece în tabăra negativilor. 8. Cadrul în care se desfășoară romanul trebuie să fie, întotdeauna și în mod obligatoriu, acesta: o Kukunie bogată și înfloritoare, locuită de un popor liber. Îndestulat și fericit. 9. Morala romanului trebuie să fie întotdeauna aceasta: Granit e un geniu, iar cauza granitismului este de ne nvins.” Totuși, o măsură de precauție însoțeste tot acest protocol amănunțit, căci în articolul 1391 se prevede că „orice roman este lovit de nulitate, iar autorul de secure, dacă nu corespunde condițiilor minimale prevăzute în *standardele literare*”.

După cum se vede, remarcabilă est și disponibilitatea pentru umor și ironie a romanțierului Ion Eremia, într-un moment în care scrierea contra-utopiei sale echivala cu asumarea unui risc urias. De altfel, ultimul capitol al cărții în care Gulliver, întors în țara sa de bastină, va fi internat într-un spital de nebuni, împinge umorul și autoironia în grotesc, apropiindu-le în felul acesta și mai mult de realitatea în care a trăit însuși autorul. La anticiparea care viza sfîrșitul regimului dictatorial din Kukunia, Ion Eremia adaugă o anticipare parabolică a propriului său destin. Mai răm ne de văzut care va fi destinul literar al romanului *Gulliver în Țara Minciunilor*.

Florin Manolescu

solilocvii

Locuri comune

sau despre ordinatorul proustian și masturbant [1]

O mare parte dintre japonezi deține computere personale. Nu-mi amintesc procentul, dar, oricum, el este cu mult peste media din oricare altă țară. Nimic neobișnuit, — veți gândi — cită vreme Japonia este și cel mai mare producător în domeniul, uitînd că japonezii sînt ei mari producători, dar nu sînt, musai, și mari consumatori. Sau nu prea erau pînă mai ieri. În plus, amănunt decisiv, o privire mai puțin grăbită asupra domeniului relevă că patria calculatoarelor a fost și rămîne încă America, căci orice înnoire / schimbare / nouă generație tehnologică e așteptată tot de acolo; cellalți, adică japonezii și alții ca ei, se rezumă de fapt la o reușită strict comercială, strălucitoare prin randament industrial și marketing iar nu prin concepție, cită vreme 85% din producția asiaticilor stă sub brevet IBM și comp., restul fiind mai curînd o simplă scurgere de informații.

Dar nu despre asta voiam să fie vorba aici, ci despre faptul statistic confirmat că, după propriile declarații, două treimi dintre mulții japonezi ce posedă calculator personal îl folosesc în primul rînd pentru jocuri. Cu cîtiva ani în urmă citeam, — și mă minunam — despre această manie bolnăvicioasă, poate chiar auto-distructivă a japonezilor (și nu numai a lor); fără a putea înțelege mare lucru, cită vreme un amărît de HC89 românesc te costă mai bine de trei salarii. Noroc, de la o vreme, cu rușii piețelor noastre de toate zilele, ruși de la care chiar și în toamna

asta, încă mai puteai cumpăra diferite minicomputere similare unui Spectrum (dar numai cu jumătate din banii pe care i-ai fi dat pe echivalentul autohton). Fără a mai vorbi de diferența de design și finisare.

Dar nu despre asta voiam eu să vorbesc aici ci, dacă vrei, despre constatarea că și Camera Deputaților ar fi avut intenția să se doteze cu vreo zece psiurți de un milion bucata. Ciudată chestie, la ce vor fi putînd folosi asemenea obiecte unor oameni care probabil că nu știu prea bine unde se află nici măcar butonul de pornire, și pentru care programarea unei înregistrări video la o dată și oră precise ar putea fi un coșmar. Francezii și americanii (ei sînt mai slobozi la gură) vorbesc deja de cîtiva ani buni despre impactul / șocul / prăpastia pe cale de a apărea între pe de o parte cei care sînt în stare să folosească aparatura modernă (de la computere și tot soiul de telecomenzi pînă la aparatura de telefonie și camerele video) sofisticată și plină de butoane și butonașe, și pe de altă parte aceia dintre noi care nu le pot folosi decât parțial ori aproape deloc. Și care nu sînt deloc puțin niel aiurea. Dar la noi? Și-a pus cineva o asemenea problemă în societatea românească postcomunistă și precapitalistă!? E lesne să pretinzi că încă nu se pune acut problema (ceea ce nu înseamnă că ea nu există deja, ori că nu va deveni, cît de curînd, palpabilă), fie că, oricum, ea e insolvabilă cită vreme, uite domnule, chiar și la grozavii ăia de occi-

dentali, care cheltuiesc atîția bani pe programe educaționale absurde, o asemenea problemă există, și încă cum! **Da, dar ce se va întîmpla dacă nu lei nici o măsură ???** De acord, oricum societatea se va separa destul de net între cei care „pot” și cei care „înjură printre dinți”, însă una e cînd această din urmă categorie reprezintă cam 30% din populație, și cu totul altceva ar fi dacă procentul depășește 90%.

Să fie cele spuse aici o nimica toată, adică o problemă personală a indivizilor și, eventual, a întreprinderilor implicate? Chiar să nu aibă nici o importanță faptul că în România anulul 1993 marea majoritate a familiilor n-ar putea cumpăra copiilor decât cu mari eforturi, măcar un calculator românesc, demodat și butucănos, care te costă salariul pe o lună și jumătate, în vreme ce la ruși un obiect cu performanțe similare nu trece de o treime a

venitului lunar mediu, iar în țările occidentale o bijuterie din generațiile recente valorează doar cu puțin mai mult decît ajutorul de șomaj ???! E oare lipsit de importanță dacă se percepe sau nu vămă la tehnica de calcul, cită vreme produsele autohtone nu le cumpără nimeni iar cererea este enormă?! E importantă, sau nu, constatarea că producătorii români măresc în continuu prețul, deși marfa nu se prea vinde cine știe ce?! E important sau nu dacă școlile ar putea achiziționa tehnica respectivă (așa cum e ea) cu o substanțială reducere?!

„Ordinatorul este proustian, spiritual și masturbant”, — declara Umberto Eco într-un superb interviu dat revistei „Nouvel Observateur” pe la sfîrșitul anului trecut. Dar despre asta, data viitoare. Parafează computerele, împreună cu omniprezentul televizor, sfîrșitul unei lungi civilizații a cărții? Este, computerul, un element indispensabil ori măcar de un real ajutor spiritualului nostru? Ne mai putem adapta, din mers, ori niciodată? Să fie suficientă curiozitatea, foamea de nou, deschiderea, ori este obligatorie existența unei alte baze educaționale, și cum ar trebui să arate aceasta, în ce măsură schimbă ea tiparul deja existent? Fără îndoială, pot continua cu astfel de întrebări pînă miine, însă prefer să-mi pun un joc pe calculator, de pildă „Loderunner”, ori „Slippery”, ori „Impossible”. E, acesta, un univers aparte la fel ca acela al literaturii, al sunetelor, ori al jocurilor de noroc. Și care ar merita o cît de cîtă aproximare a psihologiei jucătorului sau a topologiei matricilor ficționale.

Mihail Oprea

radu cârneci

La marginea somnului

...Zburau păsări mari, uriașe aripi de liniște,
iar eu infloream într-o nesfârșită cîmpie
și munții abia ghiciți se ascundeau
departe, într-o carte de ceață.

Erau păduri și ploii. Și soarele ca un ochi dulce
și femeile de dor reveneau, și-n singele meu
era o chemare de semințe pentru trupurile lor,
iar ele mă binecuvîntau într-o adorare de piatră.

Se auzeau clopote venind de departe
cu biserici de tristețe. Păsări verzi imi intrau
în ochi ca o apă de liniște, și ierburile
mă pătrundeau cu miresme. Duh auriu.

Zburau păsări mari, uriașe aripi de liniște,
era un timp fără timp, ceață cutreierindu-mă.
De durerea secolului mă vindecam, dăruindu-mă
într-o plecare fără întoarcere. Iată...

Un singur copac

O ființă a depărtărilor de sînge,
a depărtărilor de oase. O ființă
strigă în mine în zori și somnul
mi se face străveziu.

Este deasupra și dedesubt
o ceață și mă pătrunde. Și carnea
mi se face de vis, asemenea
umbrelor ce mă cutreieră.

O ființă ciudată imi umblă prin sînge.
Deasupra e un vînt și se coace
un cer după altul. Iată
un singur copac și pustiul...

Mireasmă-mprejur

Toamnă !
iar eu vorbesc de iubire și pașii
asemenea ierbii sunt fără de moarte.
O aură pe frunte : timp blind.
Tace duhul pămîntului.

Toamnă !
Și eu vorbesc de iubire, iar privirile
te caută prin aerul moale. Tăcere.
Iată urma părului tău și arborii
induoșindu-se.

Toamnă !
Și eu vorbesc de iubire. Tu stai
pe zarea de albastru și aur.
Nu te mișca. Gîndul meu împrejurul tău
mireasmă. Cu mina întinsă eu...

Litanie

Coboară acum, o dată cu vîrsta, spre brumă.
Coboară și privește-i ochii de spaimă,

adinc palida lor bucurie să te cuprindă, domol
năruindu-te. Iată ceața anilor pe vale
și deasupra vîntul, ca un Dumnezeu de pază,
iată soarele își alintă morții.

Numai așa, coborînd prin pietre, pe sub pietre,
numai așa brațele căutînd vor găsi umbra
sub care odihnim de la început.
Acum coboară,
întristindu-te, desfrunzind totul,
pregătindu-te pentru marea întoarcere. Iată...

Acum, toamna

Toamnă !
Și niciodată cerul așa de sus, fugind
de vîrsta noastră. Iată-ne
însingurînd pădurea, descoperindu-i tristețile
și gîndurile noastre în arbori,
inimă.

O, pină cînd toamna,
pină cînd noi
în duhul ei ca niște neștiuți dansatori,
pină cînd ea în singele nostru !
Pină cînd toamna, pină cînd,
iar...

Stranie nuntă

Acum frunza peste ochiul meu.
Peste gura mea frunza veștedă.
Eu între ierburi vestejindu-mă.
Și doar rădăcina în piatră.

Iată,-mi străluce osul a cîntec.
Carnea se face fragedă-n jos.
Măruntindu-se foarte singele plînge.
Un semn pe cer se face pasăre.

În adinc este o nuntă. Umbre
se îmbrățișează. O, dulce patimă.
Sufletul meu a ajuns printre ele
și sunt mirele așteptat...

O cicatrice greu de vindecat

Acum cîțiva ani, urmăream, cu încredere, luptele nu numai verbale care se dădeau la Chișinău întru apărarea limbii române și a grafiei latine. Dintre deputați, televizorul selecta parcă anume o statură de uriaș. Blind, în aparență, deși în fond un îndrăgîț. Se opunea tiraspolenilor încă de pe atunci, dezumflîndu-le baloanele meșteșugit umflate de fumul bolșevismului. Culegea din culise cite o informație și o arunca în arenă, făcînd să răsune tonante de proteste gîfuite. Așa era omul pe care îl vedeam pe ecranul care se făcea și mai mic atunci cînd îl primea în cadrul lui. Ceva mai tîrziu, cînd l-am cunoscut și altcum, decît ca protagonist în ale politicii, aveam să-mi dau seama că Mihai Cîmpoi avea un tact și o amenitate tipic românești, adică dublate de o replică usurătoare, „la o adică”. Aș fi zis „tipic moldovenești”, dacă numîndu-l pe Mihai Cîmpoi numai moldovean, nu i-aș fi jignit sentimentele curat românești, de care nu a făcut și nici nu face paradă. Căci Mihai Cîmpoi s-a născut, într-o toamnă de acum cincizeci de ani, în familia unor tărani basarbeni, din satul Larga-Briceni, unde a deprins cuviința și intelocința rămasă la țară. În critica și istoria literară din Moldova de peste Prut, Mihai Cîmpoi a adus astfel un suflu nou, izvorînd din neîncrederea în dogme și din deschiderea către tot ceea ce este cu adevărat de valoare. A terminat Universitatea din Chișinău în 1965 și a lucrat apoi la diferite reviste și edituri. Pentru orientarea lui din timpul dictaturii, este semnificativ volumul **Întoarcerea la izvoare**, al cărui titlu conținea afirmarea unui crez național și al cărui conținut (analiza poeziei lui Grigore Vieru) confirmă o vocație critică. Din 1965, Mihai Cîmpoi a tipărit cîteva volume de istorie literară, precum **Disocieri** (1969), **Alte disocieri** (1971), **Focul sacru** (1975), **Cicatricea lui Ulise** (1982). În 1979, i-a apărut **Narcis și Hyperion**, în care se propune o nouă interpretare a creației eminesciene. Revăzută, cartea urmează să apară din nou în librării. Este o cercetare din perspectivă modernă a creației lui Eminescu. Dincolo de unele asperități terminologice ea vădește un critic de o sensibilitate aparte, capabil de aprecieri pertinente, dublat, totodată, de

un istoric literar care apreciază cu justețe și echilibru valoarea conjuncturii. Mihai Cîmpoi se oprește, de pildă, în cele unsprezece capitole ale monografiei sale, asupra „timpului social” la Eminescu (prilej de a analiza „bardul” și apoi „poetul profet”), asupra „timpului istoric” (prilej de a analiza figura regelui Lear, ca simbol al „societății descumpănite”), asupra „neptunismului”, asupra motivelor „privirii”, „oglinzii” sau asupra unor toposuri precum „miezul nopții”, „viața-riu”, „rosta”, „lumea undă” ș.a. În 1989, Mihai Cîmpoi scoate al doilea volum din ciclul **Cicatricea lui Ulise**, dîndu-i un titlu particular : **Duminica valorilor**. Titlul sugerează prezența la un festin al spiritului, prilejuită de lectura unor pagini de incontestabilă autoritate. Sumarul confirmă impresia, incluzînd nume dintre cele mai cunoscute ale literaturii europene : Racine, Rimbaud, Balzac, Lorca, Pușkin, Gogol, Tolstoi, Blok. Firește, un loc aparte se rezervă spiritualității românești : Nicolae Milescu, Costache Negruzzi, Asachi, Hasdeu, Eminescu, Creangă, Arghezi. Mihai Cîmpoi face parte dintr-o generație asupra căreia s-a precipitat pină nu demult o intoleranță brutală, agresivă. Dar criticului i-a rămas și îi este străin un astfel de spirit, motiv pentru care, de altfel, a avut de pățimit. Fără îndoială, urmările nu puteau lipsi, rănile au fost numeroase și grele. Dar, se pare, frecvențarea și asimilarea unei literaturi de înaltă încărcătură ideatică a contribuit la grăbirea procesului de vindecare. Nu însă deplin. De aceea, volumul mai nou al lui Mihai Cîmpoi reia un subtitlu simbolic, „cicatricea lui Ulise”. Încercînd să evite ideologizarea criticii literare, el a fost constrîns să navigheze printre pericole de toată mîna, avînd un singur mijloc de apărare : lectura, reconfortantă, a valorilor europene și, desigur, în primul rînd, a celor naționale. O caracteristică a paginilor de critică practicate de Mihai Cîmpoi o constituie deschiderea demersului socio-literar către modalitățile europene moderne, de circulație curentă. Un exemplu îl oferă capitolul dedicat unui motiv tolstoian, anume „cercul”. Există, după cum se cunoaște, un eseu, celebru, al lui Georges Poulet (probabil necunoscut criticului) dedicat metamorfozelor „cercului” în literatura europeană. În spiritul (nu în litera) acestuia, criticul este de părere că, în romanele lui Tolstoi, se închipuiește o întretă-

iere de cercuri, fiecare delimitînd teritoriul unui sine inconfundabil. Întretăierile și suprapunerile, analizate cu subtilitate, duc spre concluzia că ne-am afla aproape în fața unei construcții dantești. Intuiția critică a lui Mihai Cîmpoi este cu totul remarcabilă, deoarece criticul, eliberat de eforturile de evaluare, se lasă plăcerii unei analize lipsite de tatonări. Iată una din concluziile referitoare la Rimbaud la a cărui citire „bucurile ti se comunică prin durere. Din acest risc capital derivă celelalte ; ca să ajungi la lumina ei cu semnul purității dinții trebuie să orbecăiești prin straturi dense de întuneric : ca să pătrunzi sensul profund poetic, vei străbate teritorii, nu prea întinse, de proză : cînd vei prinde conturul limpede al gîndului, el se va topi pe dată în transparență melodică : în clipa cînd vei avea senzația că ai palpat pulsul timpului, acesta va cădea într-o dimensiune temporală incertă”. Observații de felul acestora sînt numeroase în volumul lui Mihai Cîmpoi și porced dintr-un antidogmatism programatic, dintr-o necesitate acut resimțită de a riposta unor constringeri străine, dacă nu vrăjmase, artei adevărate. Nu este de mirare deci să constatăm, că, deseori, este urmărită și definită confruntarea cu tentativele de alterare a lui, cele mai multe venite din exterior. Scriitorii sînt citați și din această perspectivă, fiecăruia descoperindu-i-se cite o „cicatrice”, pentru a se reconstitui treptat urmele unei posibile „odisei” polimorfe. Observații interesante sînt avansate, în această privință, asupra lui Creangă, artistul stăpînit de „un mic demon personal (nu o parte așadar a Satanei)”, ceea ce îl oprește de a se aventura în alte spații decît acela al propriei copilării : el obține astfel, prin limitare, o descătușare. Marele humuleștean, scrie Mihai Cîmpoi, aspiră la stingerea în acest mod a unui timp și a unui spațiu pure, prin identificarea credinței cu adevărul. Cred că aceste fine observații pot și ele clătina siguranța a celor care încă mai vorbesc de „realistul” Creangă. Ele propun totodată și o posibilă fațetă a modernității pe care o dovedește autorul **Amintirilor**. Era normal ca Eminescu să constituie o referință permanentă. Criticul aproape că își verifică fiecare afirmație despre scriitorii discutați prin prisma propriilor opinii despre Eminescu. Nu toate paginile sînt însă convingătoare ; dacă „cercurile” tolstoiene au acoperire argumentativă, „cercurile” eminesciene rămîn simple ipoteze. Mai concludent este Mihai Cîmpoi în capitolul **Eminescu și lumea cărților** (aș susține însă că, aici, sugestiile utile poate aduce perspectiva psihanalitică, deoarece simbolul „Cărtii”, așa cum îl analizează Mihai Cîmpoi, se suprapune aproape peste „Legea” dinții stabilită de Freud). Ceea ce mi se pare demn de remarcat în **Duminica valorilor** este simțul măsurii, prudența criticului, care cheamă, ca mijloc de control, utensilele istoricului literar. Despre C. Negruzzi se afirmă că „este, i-

Colocviile de literatură de la Slobozia

Zilele trecute s-a desfășurat în municipiul Slobozia a III-a ediție a Colocviilor de literatură avînd ca temă „Literatura fără frontiere” și reunind printre participanți pe Nicolae Breban, Dumitru Tepeșeanu, Laurențiu Ulici, Dan Cristea, Angela Marinescu, Mariana Marin, Florin Iaru, Paul Daian, Ioan Groșan, Alexandru Mușină, Romulus Bucur, George Vulturescu, Cătălin Țirlea, Nicolae Stan, Ștefan Damian, Oliviu Vlăduțescu, Șerban Codrin. Cu acest prilej a fost decernat și Premiul pentru literatură pe 1992 al orașului Slobozia, premiu care la această ediție a revenit poezilor Magda Cârneci pentru volumul **Haosmos** (Ed. Cartea Românească) și Ion Stratan pentru volumul **Lux** (Ed. Albatros).

nainte de toate, cavalier al esențialului”, așa cum cerea „apriga voință realistă” a epocii, Caracterul modern al prozei sale este desprins după o analiză aproape naratologică a capodoperei **Alexandru Lăpușeanul**, în contextul literar al epocii (Merimée, Balzac, Pușkin) și încercîndu-se o depășire a apurențelor. Concluzia subliniază caracterul de eseu al scrierilor lui Negruzzi, dedus din structurarea pe principul „con-vorbirii”, prezent peste tot, animînd „în cercuri mici multicolorul și dialecticul cerc mare al istoriei” și prevestind ori, preparînd astfel amploarea concepției eminesciene despre istorie. **Duminica valorilor** atestă nu numai o prezență critică de o incontestabilă finețe, ci și practicarea, dincolo de Prut, a unor metode aerisite și supte de investigare a literaturii române.

Dan Mănuică

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE EFESENI

CAPITOLUL 5

Dreptar pentru viața cea nouă (continuare). Umblați ca fiii ai luminii ! Datoriile soților și soților.

1 Fiți dar următori³⁶ lui Dumnezeu, ca niște copii iubiți,

2 și umblați întru iubire așa cum și Hristos ne-a iubit pe noi și pentru noi I S'a dat pe Sine lui Dumnezeu prinos și jertfă întru miros cu bună mireasmă.

3 Iar de desfrâu și de orice necurăție și de lăcomie nici să se pomenească între voi, așa cum se cuvine sfinților :

4 nici de vorbe nerușinate, nebunestii sau glumețe, care nu se cuvin ; ci mai degrabă, de mulțumire.

5 Căci pe aceasta s'o știți voi bine, că nici desfrânat sau necurat sau lacom — care este un închinător la idoli — nu are moștenire în împărăția lui Hristos și a lui Dumnezeu.

6 Nimeni să nu vă amăgească cu vorbe deșarte, că din pricina acestora vine mânia lui Dumnezeu peste fiii neascultării.

7 Așadar, nu vă faceți părtași cu ei.

8 Altădată erați întuneric, dar acum lumină sunteți întru Domnul ; ca fii ai luminii să umblați

9 — pentru că roada luminii este în orice bunătațe, dreptate și adevăr —,

10 osebind³⁷ ce este bineplăcut Domnului.

11 Și nu fiți părtași la faptele cele neroditoare ale întunericului, ci mai degrabă osândiți-le fățiș³⁸ ;

12 căci pe cele ce le fac ei întru ascuns, rușine este chiar a le spune.

13 Dar toate cele osândite fățiș sunt vădite de lumină,

14 căci tot ceea ce-i vădit e lumină³⁹. De aceea zice : Deșteaptă-te tu, cel ce dormi, scoală-te din morți și-asupra ta va lumina Hristos.

15 Prin urmare, luați bine seama cum umblați : nu ca niște neînțelepți, ci precum cei înțelepți,

16 răscumpărând vremea⁴⁰, căci zilele rele sunt.

17 De aceea nu fiți fără minte, ci înțelegeți care este voia Domnului.

18 Să nu vă îmbătați de vin, în care este pierzanie, ci vă umpleți de Duh.

19 vorbind între voi în psalmi și'n laude și'n cântări duhovnicești, laudând și cântând în inimile voastre Domnului.

20 întotdeauna pentru toate mulțumind lui Dumnezeu și Tatăl în numele Domnului nostru Iisus Hristos,

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli.

21 supunându-vă unul altuia întru frica lui Hristos.
22 Femeile să li se supună bărbaților lor precum Domnului ;

23 pentru că bărbatul fi este cap femeii așa cum și Hristos fi este cap Bisericii, El, Mântuitorul trupului.

24 Dar așa cum Biserica i se supune lui Hristos, tot astfel și femeile să le fie'ntru toate bărbaților lor.

25 Bărbaților, iubiți pe femeile voastre așa cum și Hristos a iubit Biserica și pe Sine S'a dat pentru ea
26 ca s'o sfințească, curățind-o prin baie de apă întru cuvânt⁴¹,

27 ca s'o înfățișeze Siesi Biserică slăvită, fără să aibă pată sau crețuri sau altceva de acest fel, ci să fie sfântă și fără prihană.

28 Așa sunt datorii bărbații să-și iubească femeile, ca pe propriile lor trupuri. Cel ce-și iubește femeia, pe sine se iubește.

29 Că nimeni vreodată nu și-a urlt trupul ; dimpotrivă, fiecare îl hrănește și-l încălzește, precum și Hristos Biserica ;

30 pentru că noi suntem mădulare ale trupului Său, din carnea Lui și din oasele Lui.

31 Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va alipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup.

32 Taina aceasta mare este ; iar eu zic, în Hristos și în Biserică⁴².

33 Dar și'n ceea ce vă privește, fiecare din voi să-și iubească femeia ca pe sine însuși, iar femeia să se teamă⁴³ de bărbat.

CAPITOLUL 6

Copii și părinți. Robi și stăpâni. Lupta împotriva răului. Salutări de incheiere.

1 Copii, ascultați întru Domnul de părinții voștri, căci așa este drept.

2 Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta ; aceasta este cea dintâi poruncă urmată de făgăduință :

3 ca să-ți fie ție bine și să trăiești ani mulți pe pământ.

4 Și voi, părinților, nu-i întărați pe copiii voștri spre mânie ; dimpotrivă, creșteți-i întru învățatura și certarea Domnului.

5 Robilor, pe stăpânii voștri cei după trup⁴⁴ ascultați-i cu frică și cu cutremur⁴⁵ întru curăția inimii voastre, ca și pe Hristos,

6 nu cu slujire doar de ochii lumii, cu gândul de a plăcea oamenilor, ci ca niște robi ai lui Hristos, din suflet făcând voia Domnului,

7 cu bunăvoință slujind ca și Domnului, și nu ca oamenilor,

8 știind că de va face cineva ceva bun, bunul acela îl va primi de la Domnul fiecare, ori că e rob, ori că e liber.

9 Și voi, stăpânilor, faceți tot așa față de ei ; lăsați de-o parte amenințarea, știind că Domnul lor și al vostru este în ceruri și că la El nu există părtinire.

10 În sfârșit, frații mei, întăriți-vă'ntru Domnul și'ntru tăria puterii Lui.

11 Imbrăcați armura⁴⁶ lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva uneltirilor diavolului.

12 Căci lupta noastră nu este împotriva cărnii și a sângelui⁴⁷, ci împotriva Începătorilor, împotriva Stăpânilor, împotriva Stăpânitorilor acestei lumi de'ntuneric, împotriva duhurilor răutății⁴⁸ care sunt în stihiele cerești⁴⁹.

13 Pentru aceea luați armura lui Dumnezeu : pentru că'n ziua cea rea să fiți în stare să tineți piept ; și după ce veți isprăvi totul, să rămâneți în picioare.

14 Așadar, stați în picioare, avându-vă mijlocul în-cins cu adevărul și imbrăcați fiind în platoșa dreptății

15 și cu picioarele încălțate'n starea de a fi gata pregătiți pentru Evanghelia păcii⁵⁰ ;

16 mai presus de toate luând pavyza credinței, cu care veți putea stinge toate săgețile inflăcărare⁵¹ ale Celui-rău.

17 Luați și coiful mântuirii și sabia Duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu.

18 în toată vremea rugându-vă'ntru Duhul prin orice rugăciune și cerere ; și'ntru aceasta privegheați cu toată stăruința, rugându-vă pentru toți sfinții

19 și pentru mine, ca ori de câte ori voi deschide gura să mi se dea cuvânt spre a face cu'ndrăznire cunoscută taina Evangheliei

20 — al cărei sol sunt eu în lanțul —, pentru ca despre ea să vorbească deschis, așa cum trebuie să vorbesc.

21 Iar ca să știți și voi cum mă aflu și ce fac, pe toate vi le va aduce la cunoștință Tihic, fratele iubit și slujitor credincios întru Domnul.

22 Pentru aceasta l-am trimis la voi, ca să aflați cum suntem și să vă mângâie inimile.

23 Pace fie-le fraților, și iubire cu credință, de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul Iisus Hristos.

24 Harul fie cu toți cei ce'n curăție îl iubesc pe Domnul nostru Iisus Hristos !

36 Imitatori (ai lui Hristos-Dumnezeu) ; vezi versetul următor.

37 Punând la'ncearcă prin spirit de discernământ (vezi Em 2,18 și nota) ; aplicând criteriile evanghelice la imensa varietate a gândurilor și faptelor omenești.

38 Denunțați-le ; demascați-le. O traducere mai generoasă a lui elegho (a osândi ; a blama ; a reproșa ; a re-proba), spre a pune verbul în acord cu contextul.

39 A închide ochii asupra faptelor reprobabile săvârșite într'ascuns, făcându-te că nu le vezi, e un lucru rău, ca și cum te-ai solidariza cu ele. Osândirea lor publică aduce un dublu câștig : făptușul se rușinează, ceilalți iau exemplu și totul devine lumină.

40 Recuperând timpul pierdut (în păcate) prin maxima folosire a celui prezent (care poate fi scurt).

41 Taina Botezului, a cărei materie este apa se consumă în interiorul cuvântului lui Dumnezeu, exprimat prin mărturisirea de credință și prin formula sacramentală (vezi I Pt 1,23).

42 Pavel descoperă că în textul din Fc 2,24 se ascunde taina legăturii organice dintre Hristos și Biserica Sa, termen de analogie pentru Taina Nunții.

43 Cuvânt deseori incomfortabil în contextul social contemporan. El traduce exact originalul grecesc, dar trebuie înțeles și aplicat numai în interiorul analogiei Hristos-Biserică adică iubire-supunere. Ceva mai sus (v. 21) se vorbește de „frica lui (față de) Hristos” ; Celui Ce ne iubește și răspundem nu numai cu iubire, ci și cu teamă respectuoasă ca Unuia care o inspiră și o merită.

44 Stăpânii pămănești.

45 Expresie preluată din Vechiul Testament, referitoare la respectul datorat lui Dumnezeu și celor sfinte (vezi I Co 2,3 și nota).

46 Totalitatea armelor ofensive și defensive.

47 Adevărata luptă — dintre bine și rău — nu se consumă în planul materiei contingente ; pasiunile ei sunt determinate de forțe spirituale. Întregul verset fundamentează ceea ce literatura patristică va numi „războiul nevăzut”.

48 Pentru forțele care i se împotrivesc lui Dumnezeu vezi notele de la Em 8,38 și I Co 15,24.

49 Spațiul dintre pământ și cer ca văzduh al puterilor diavolești (vezi și nota de la 2,2).

50 Promptitudinea cu care să porniți la propovăduirea Evangheliei păcii.

51 Aluzie la săgețile sau lăncile incendiare, cu smocuri de smoală sau rașină aprinsă, pe care luptătorii romani le anihilau cu scuturile lor foarte mari.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Ana Blandiana între Ov. S. Crohmălniceanu și Nicolae Mateescu

Marian Popa ne oferă Mo-
dele și exemple

Romul Munteanu și Valeriu Anania : Străinii din Kipukua

Caius Dragomir ne talmă-
cește Ziua de miine

...in vreme ce Al. Papilian
deapănă amintiri dintr-o
Seară de noiembrie

PRIVIGHETORUL

— rubrică realizată în colaborare cu publicația „Expres Magazin” —

ȘTEFAN DORU DÂNCUȘ

Tonul la cîntec!

— claudia
— ștefan
ca zimbește logaritmice abandonînd în
ereierul meu o
broască riloasă

— gelu
— ștefan
cuvintele pline de cucuile învăță
geografia frigului
așa ne prezentăm unii altora oasele,
sîngele
carille cranille pitorești gagicile
morțile
păstrate cu grijă pentru mai tirziu
parizienii vomită cifrele — contrafișe
pentru colosul din rhodos
să-l pot vedea și eu căci mă nasc poet
din burta apolitică a sfîrșitului lumii
pentru a continua — cozmuța

— dâncuș
— mihael cupcea
— dâncuș
— Ion burnar
— dâncuș

strivindu mi rinjetul amabil de
cuvintele riloase
ce le rostesc nerușinat
o țară ulefoasă mi se scurge pe timplo
un ziar liberal face dragoste
cu arhivele statului

— dinescu
— dâncuș
— blandiana
— dâncuș
— europa
— dâncuș

murmură fata goală din patul meu
cercul = zero
sau zero e cercul în care ne naștem
Iisuși Cristoși!

Danger! (1)

uneori vreau să fac dragoste cu
claudia
cît de beat, bat cule în claudia
făcînd o pat pentru impotența mea de
hirtie
atent numai la păianjenul cu epoleți

ce-mi mîنینcă piciorul debarcat
in america!
un miros de proză răscoaptă îmi
piaptănă genele
și mă trezesc trasat longitudinal
peste uniunea scriitorilor
— pe labii 1-a mușcat un șarpe
debitez bulmac — și presa locală
ne-neacă în această stupidă cezariană
claudia are mașină video testa și soț
cu care mi ștampilează buzele

cînd mă sărută
— nota! urlu în haosul deșirat
chelnerul spiritul românesc
îmi deretică prin buzunarele cutiei
craniene
furînd o recoltă de gînduri îngălbenite
de inflație
o explozie în minte se plimbă prin
pieptul meu

FUGIȚI — E O EXPLOZIE !!!

Danger! (2)

aoie / ce să mă fac doamne cu? —
țipă statele la unison
în timp ce încerc să sprijin
turnul din pisa
să nu cadă peste femeia care naște la
poalele lui ocrotită de paznici
stal domle, am greșit, eu sînt cel care
mă nasc, repede, să vină cineva aici
ce confuzie era să se întimplă
doamne păzește și apără printre
felinarele

nemernice și înzăpezite
istoria cu sinii tălași mă naște
brusc într-un hățîș de columne lugubre
mi-e frig — nu sînt alăptat — am făcut
pipi —
plîng abandonat în iarna bolundă
la dracu' — mama asta n are timp de
mine

și dau foc bibliotecii din alexandria
și iau un hitler din cutia de hitleri
și-l sug ca pe o țîță firească
și depitez urgent o serie de războaie
pentru că-mi plac zalele
no, mamă, n am nevoie de tine
bine că m-ai născut
și bine că n-a căzut turnul din pisa
peste nașterea mea

GAVRIL BILAȘCU

Autoportret

nemulțumit de mine ca un glonț
împodobit cu inima
propriei țînte

vlața e o
zi liberă a morții

dezbracă-te

dă-ți trupul de pe tine jos
să ne iubim

iubito
măcar noaptea asta
lasă-mă să fiu Dumnezeu

e timpul să dăm noapte bună
acestui foc imens
și să căutăm ah
să căutăm lumina

IOAN JORZ

Autoportret

la vîrsta disperării

Locuiești într-o țară de pruni.
Mina ta, noduroasă ca o creangă,
va clopi lacrima și strigătul putred
al fructului.

Soldatu' Marian din Bala-Mare
dedică o „melodie” la „Radio în
blue-jeans”
pentru iubita-i rămasă țintuită,
ca un piron, în crucea casei în

care
un Cristos refuză a se naște.
Il vezi pe Cioran ascuzîndu-se ca un
arici

și injurînd de mamă,
pe James Joyce preacurînd cu
Ullises,

portretul la tinerețe-i o jalnică
mizgilitură,
(obscenă — zici tu), pe peretele
mînjit cu rahat,

al washing-closed-ului din parc.
Tu te scremi în continuare și poemul
tău,

ca un recrut chilug,
are ceva din tristețea comunicatelor
guvernului.

Verbul, șipar alunecos, țîrăște de plete,
spre așternuturi,
o Blandiană beată și fericită.
E viscol.

Ți-ai băut banii de tren.
La capăt rinjește știrbă disperarea.
Mergi de te spînzură!

Limba-ți meșteră la potrivit cuvinte,
în șterang va atîrna ca o floare
de magnolia,
vestînd primăvara,

Între tăceri paralele

Picoapa-mi plesnește, cu un sunet sec,
ca un dop de șampanie,

și lumina ce-ți poartă chipul,
muștește,
se tocește pînă ajunge în interiorul
ochiului meu,

nemairăminînd din ține decît o linie,
subțire ca un fir de păr,
cu care despart cerul de pămînt,
cățărîndu-mă pe strigătul păsării,
pînă-n interiorul ei,

(ca și cum ți-ai putea alege singur
mormîntul).

Taci — s-a răsît înțuia oară pasărea,
la mine,

și-am tăcut cu toate cuvintele.
Taci — mi-a mai strigat pasărea, și am
tăcut

cu toate privirile.
Taci — mi-a mai șoptit pentru ultima
oară

pasărea singurătății,
și ciudat, am făcut cu toate cîrpele și
cu toate globulele,
și tăcerea a plesnit, sfîșîindu-se,
zdrențuindu-se,

înfrunzînd cerul cu stele.
Taci, și pasărea sură a tinereții mele,
ciugulea cu ciocul literele din tăcerile
mele.

Un pictor fără frontiere

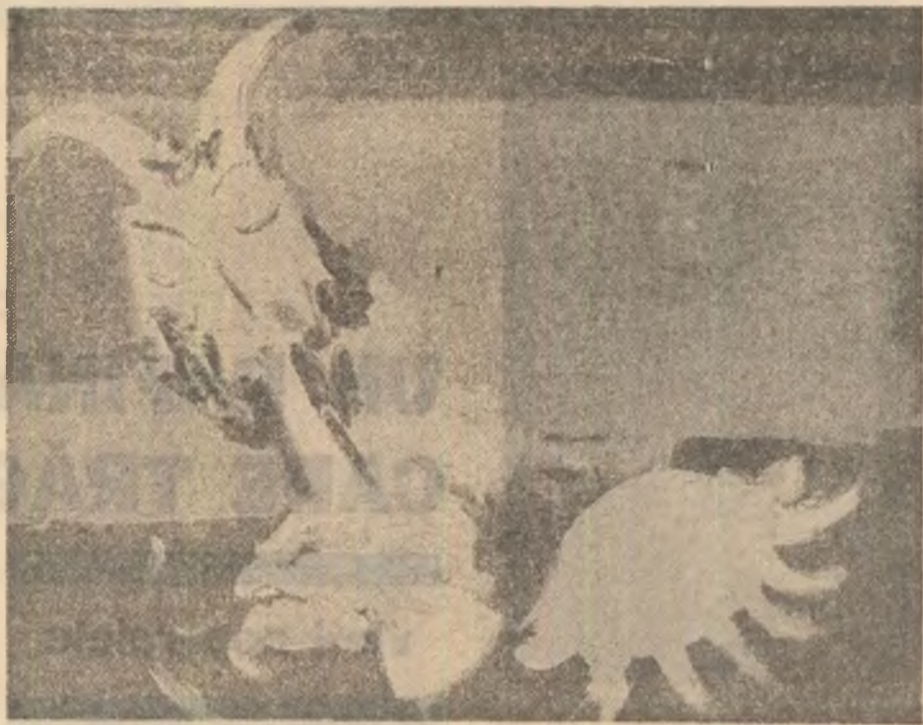
După 35 de ani de carieră creatoare Vasile Grigore s-a lăsat pe mîna unor sponsori sensibili la fenomenul artistic și timp de aproape o lună, în salo- nului de la etaj al Cercului Militar Na- tional, a oferit publicului o consisten- ă expoziție. Nu una de palmare, dar suficient de bogată în sugestii estetice, care pot conduce la înțelegerea unei magini cuprinzătoare a pictorului, aflat la vîrsta deplinei sale consa- crări.

O expoziție destinată, așadar, nu atât criticilor, cît amatorilor de artă, mai precis, cumpărătorilor de artă,

întreaga ambianță oferită de somptuo- sul salon al Cercului Militar propunînd numeroase variante posibile de aliere a ofertei pictorului cu gusturile artis- tice cele mai pretentioase. Așadar, pe simeze anume concepute, spațiul de expunere a fost realmente saturat de aproape 80 de uleiuri și desene. Au fost abordate toate genurile picturii de șevalet — portret, natură moartă, nud, peisaj. Adică, ceea ce profesorul Vasile Grigore a pictat în alțiia ani de studiu asiduă și sistematic, învî- tînd și pe alții să facă același lucru. Rar ai să găsești în creația acestui pic- tor o compoziție de amploare, suflul istoric ori romantic i-a ocolit pen- cîlul. Ai să afli, în schimb, cînd și cînd, compoziții de gen, cu personaje puține desenate simplu și expresiv, pictate în maniera post-impresionistilor. Lucrări în care Grigore Vasile și-a impus un stil și o paletă cromatică distincte.

În general, privind tablourile sem- nate de acest pictor, este greu să dis- tingi granița dintre improvizatie și lucrul elaborat, dintre spontaneitate și studiul aprofundat. Vasile Grigore este posesorul unei picturi a jubilației col- oristice, el preferînd tonurile comple- mentare raporturilor contrastante. Deși, niciodată în pinzele sale n-ai să în- ținești stridența. Este, totuși, unul din pictorii care folosește destul de frec- vent culoarea pusă, aplicată în masă: galbenul brilliant sau albastrul de Pru- sia, dar și verdele veronez, orange-ul... Ceea ce conferă, însă, un relief cu to- tul aparte lucrărilor sale, în statică și în unele compoziții de gen, mai cu seamă, este accentul puternic al cîm-

purilor de negru și de alb pe care le introduce în compoziție. Aici, alchi- mia sa creatoare îi furnizează rezolu- ții plastice de o extraordinară forță expresivă. Realitatea pe care ne-o pro- pune în asemenea versiuni picturii sfi- dează orice cod real, dar nu-l anulează. Instinctul cromatic al artistului, școala pe care a cultivat-o, propriile descoperiri în planul picturalității, „ci- tirea“ cu un ochi net personalizat a datelor realului sînt tot atîtea coordo- nate ale cunoașterii sale artistice, dar și ale originalității, cu care a înțeles să le comunice prin intermediul creației lui, Vasile Grigore ne poate apărea, în acest sens, ca un neconformist și nu vedem nimic rău în asta, de vreme ce percepția actelor sale se desfășoară fi- resc, în termenii celei mai uzuale re- lații de apropiere. Nu numai inițiativa constată această desfășurare ușurintă de a pătrunde în universul picturii lui Vasile Grigore, ca într-o lume pe de- plin posibilă, dar și privitorul obișnuit,

care descoperă în asemenea contacte la prima vedere cu arta sa puterea seducătoare a francheții. Pentru că Vasile Grigore este o asemenea „voce“ în pictura noastră contemporană. Suc- cesul său se bizuie, cred, în mare mă- sură, tocmai pe această virtute a ta- lentului său: dăruirea deplină. Parecă pictorul ar vrea să spună totul dintr-o dată; culorile sînt energic aplicate pe pînză, cu pensula mare, cu cutitul ori direct cu degetul, imprimînd desenu- lui și materiei un fel de senzualism viril ce sporește moliciunea expresivă a liniei într-un tors, ori individualita- tea formelor într-o natură statică. De- senul este simplu, mișcarea ori starea, atmosfera sînt notate cu precizie și cu mijloace de expresie extrem de aus- tere. Vasile Grigore face din pictura lui, astfel intruchipată în operă, un re- cital stilistic de mare rafinament și virtuozitate, totodată.

Corneliu Antim

muzica

Muzica avant la lettre

Schopenhauer considera muzica artă suverană, independentă de lumea fenomenelor, continuînd să existe chiar dacă lumea fenomenologică ar înceta să mai existe.

Se pare că și englezii au ajuns la o concluzie similară, dovadă faptul că, la Seminarul Internațional axat pe proble- ma „Strategiei artelor naționale și a mass-media“, muzica (în general) și spectacolul de operă (în special) au fost elemente de bază în exemplificarea te- maticii abordate. Faptul este cu atât mai grăitor cu cît seminarul s-a desfășurat la Stratford-upon-Avon, orașul sinonim cu numele și teatrul lui Shakespeare, unde, de altfel, participanții au urmărit două reprezentații de mare interes, (deci s-ar fi așteptat ca dramaturgia să fie prioritară în discuții). Directorii gene- rali, consilierii sau secretarii ai departa- mentelor artistice din ministerele cul- turii (sau instituții echivalente) din Ca- nada, Cehia, Slovacia, India, Coreea, Ma- laezia, Polonia, Rusia, Singapore, Slova- cchia, Africa de Sud, Zimbabwe, Spania, Venezuela, Marea Britanie și România au avut ocazia să vadă, la Royal Shakes- peare Company, „Îmbîlnzirea scorpiei“ de Shakespeare (pe scena italiană) și „The Changeling“ de Thomas Middle- ton și William Rowley (în sala elisabet- tană), ambele piese aducînd în prim- plan calitatea deosebită a trupei, forma- ță în majoritate din tineri, dar și moda- litățile de a plasa acțiunea în contem- poraneitate prin costume și prin îmbina- rea elementelor de decor aparent noui, tare în epocă, subînțînînd, însă, fiecare în parte, o anumite idee.

Prioritatea muzicii în educație era cu- noscută și de vechii greci, dar arh. Că- tălin Arbore, reprezentantul Ministeru- lui Culturii din România la acest semi- nar organizat de British Council, s-a convins că și locuitorii orașului Birmin- gham sînt perfect conștienți de aceasta, primul pas în transformarea orașului, dintr-o localitate pur industrială, într-un puternic centru cultural fiind în- ființarea Orchestrei Simfonice, urmată, apoi, de construirea centrului artistic — o clădire tehnicistă, care nu se „lea- gă“ cu aspectul neogotic al clădirilor în-

vechinate nici cu statuia „muncitorească“ din față, dar are săli de conferințe adap- tabile, multifuncționale, o sală moder- nă de concert, realizată de japonezi pe baza unor studii de acustică ce au de- terminat variabilitatea plafonului, for- ma ovală a sălii, „cutile“ de rezonanță din pereți, ba chiar și forma asimetri- că în care sînt dispuse tuburile orgii. Urmărindu-se, cu consecvență și min- drie locală, acest plan de culturalizare forțată a populației orașului, s-a deschis teatrul Hippodrome într-un vechi circ transformat în sală de tip italian, unde se desfășoară spectacolele trupei de ba- let cumpărată, nu de mult, de la Co- vent Garden“. Birmingham Royal Bal- let pregătea, în acel sfîrșit de nolem- brie, premiera baletului „Spărgătorul de nuc“ de Cealkovski.

Seri de muzică simfonică, seri de ba- let, dar și de dans tradițional; la Co- wentry, oaspeților li s-a prezentat un spectacol susținut de o trupă de negri englezi și africani, care, într-o drama- turgie empirică, au îmbinat dansurile africane cu poezia populară, cu ritua- lurile de război sau de pace de primă- vară, fertilitate, sexualitate etc. într-o imagine a vieții de la naștere către moarte. Muzica și ritmurile exotice au constituit, de fapt, liantul acestei con- strucții inedite.

În Birmingham există ateliere de artă plastică unde se adună instrumentiști pentru a cînta muzică de cameră pen- tru propria lor plăcere, este o formă a diletantismului în cel mai bun sens al cuvîntului, mult apreciat în Anglia (și nu numai).

Desigur, pentru românii, mișcarea de amatori și culturalizarea în masă sînt sinonime comunismului, dar, pentru tinerii englezi, a merge „organizat“ la un spectacol reprezintă o adevărată plă- cere.

Scenograful Cătălin Arbore a fost, printre cei prezenți la simpozion, sin- gurul reprezentant al artiștilor creatori; poate tocmai de aceea multe din pro- blemele abordate în cele șase zile de conferințe și dezbateri au căpătat pentru el semnificații și dimensiuni aparte, ca și spectacolele de teatru și operă la care a asistat. Să vezi la Royal Shakes- peare Theatre un spectacol care se în- trerupe, timp de câteva minute, datorită unei defecțiuni tehnice, reluat în a- plauzele pline de simpatie ale spectato- rilor sau, la Covent Garden, înlocuirea „din mers“ a unei soliste, fără a gene- ra „catastrofe“ speculate, din plin, de presă și „bîrfă“, înscamnă o expe- riență extraordinară.

Dacă la Glasgow, mare parte din pro- blemele sociale s-au rezolvat prin ridi- carca nivelului cultural, dacă Edinburgh a devenit oraș al festivalurilor de tea- tru și muzică, dacă Birmingham rivali- zează cu Londra în plan cultural, iar Shakespeare se joacă, la el „acasă“, în montări reinnoite anual, înscamnă că muzica și cultura, în general, ar trebui reconsiderate și în România.

Anca Florea

parțial color

Gongorism și longevitate

„Flică a unul minunat preot ce se odihnește acum în cimitirul Mănăstirii Cernica, între Galaction și Tucelescu, Marioara Murărescu vine dintr-o lume de basm.“ Fantastic! O fi zîna? O fi ursitoare? O fi o zeitate silvestră? Consecvent cu sine însuși, Iosif Sava, în cuvîntul său, rostit cu prilejul sărbătoririi a zece ani de Tezaur folcloric, nu ne spune, lăsîndu-ne pradă curiozi- tății. Anunșate informații ni le servește doar cu pipeta în ceea ce privește „omul-tezaur tare este Marioara Mu- rărescu“. Așadar, „are un suflet făurit din artă (extraordinară compoziție! — n.n.) cu artă pentru artă“. De-a dreptul fascinant! Numai că, după ce ne poar- tă prin basm, artă pentru artă și cu artă, Iosif Sava ne coboară totuși pe pămînt, anunțîndu-ne că M.M. este „un redactor de Televiziune cu știin- ță muzicală“, dar, atenție! nu orice re- dactor, ci „cu vocație de telestar (n-ar fi fost mai potrivit negostar? — n.n.), cu remarcabile repere axiologice, cu curățenia sufletească, necesară apărării purității și unicei puteri a artei popu- lare.“ Am fi fost foarte recunoscători dacă ni s-ar fi spus cum arată cea „curățenie sufletească“, însă Iosif Sava, potrivit și ochelarii pe nas și privind lung, protector, pe sub sprîncenele-i stufoase, nu ne a fericit. De obicei, el afirmă, nu demonstrează, pi- cotește, dar nu doarme, tîmiază, dar nu priveghează. A auzit și cuvinte gre- le despre „telestarul“ său, însă e o persoană prea versată să înfirzie asupra acestora. În treacăt, ne amîntes- te că „în pofida tuturor neînțelegerilor și invidiilor, Tezaurul folcloric este una dintre emisiunile de forță ale Te- leviziunii, unul din teritoriile de lungă respirație...“

Ei, aici, la invidii, pune Iosif Sava degetul pe rană. Păi cum să nu fie invidiată Marioara Murărescu cînd, fiică de preot fiind, supraviețuiește tu- turor epurărilor ceausiste! Într-o pe- rioadă de cruntă prigoană a valorilor, într-o epocă de marl vîntori ale tele- starurilor, fata de preot apare fără in- termitețe pe micul ecran, săptămînal, ba chiar și de două-trei ori în șapte zile distribuind cu plăcere cîntăreți care-l făceau plăcerile. Știau și cei de la eta- jele inferioare, știau și cei de la eta- jele superioare de practicile sale du- bioase — primirea de cadouri de la

aparate video, la cercei, brățări, inele, pînă la mere de Voinești — dar protec- ția de la cabinetul doi interzicea orice campanie împotriva sa. În plus, un- chitul de la cadre, avea și el un cuvînt de spus. Ca să vorbim numai de rela- țiile deja verificate. Îmbrîncirea în prim-plan numai a anumitor cîntăreți — Nicolae Furdul Iancu, bărbat chi- peș, atrăgător, cu o voce ca a multo- ra, e doar exemplul cel mai izbitor — a stîrnit multe controverse și reclama- ții, dar cine să o cîltimească din foto- liu pe doamna „telesar“, cînd avea și spatele și fața asigurate? Rînd pe rînd chipurile feminine au fost trecute pe o linie moartă, al Marioarei Murărescu, după cum atestă și această sărbătoare televizată, niciodată, fiindcă ea stătea de strajă în Tezaur ca un brav soldat ce nu lasă să intre în curtea regală decît anumiți invitați. Cînd persoane de aceeași condiție socială (adică avînd un dosar pătat!) — fiică de preot — nu puteau pătrunde în Radiotelevizi- one, nu -și căpătau un loc pentru docto- rat, nu erau admise în casta cadrelor universitare, Marioara Murărescu se rîsfăța pe micul ecran și, după cum atestă datele, în cea mai neagră peri- oadă a totalitarismului. Cum o fi reu- șind oare? Unele explicații le-am dat mai sus, despre altele, bănuite, nu ne îngăduim deocamdată să vorbim. Cît despre îndemnarea profesională — fi- încă utilizarea anumitor formule nu pre- supune vreo înaltă știință sau filosofie! — să fim rezonabili. N-a eclipsat pe nimeni și n-a stîrnit invidiile vreunui specialist în domeniu. Altceva ne ui- mește însă. Nu este omagiu un crainic care timp de zece ani s-a opus dic- taturii, nu este sărbătorit un revoltat care a dejucat planurile ce se urzeau și cu ajutorul undelor magnetice, nu este apreciată rezistența în fața clumel roșii, ci, surprinzător, după ce a pus în practică „indicațiile“ venite de la ca- binetul doi, după ce a plasat pe post numai pe aceia care știau că obrazul subțire cu kentuială se ține, Marioara Murărescu este elogiată, de un alt lon- geviv, pentru „curățenia ei sufleteas- că“ și pentru multe alte virtuți de „om-tezaur“. Oportuniști au fost, oportuniști sînt încă! În loc să plece capul și să-și toarne cenușă în el, bravii noștri colaboraționiști se mai și omagiază reciproc, nereușind mai mult decît să devină ridicoli.

Marius Tupan

În 1928, cu Gaspard, pisoiul soției sale

UN RAFINAT CARE TRĂGEA LA BARBARIE

vieți neparalele

Abia anul acesta, editura Gallimard a cutedat să publice jurnalul lui Pierre Drieu la Rochelle *) ținut de el între anii 1939 și 1945, cind si-a pus capăt vieții. Desi autorul lăsase vorbă să fie tipărit „integral, fără nici o ezitare burgheză”, mostenitorii au avut teamă să nu irite opinia publică, dînd la iveală o confesiune brutală a unui scriitor cu convingeri politice, care însuși azi oroaie majorității francezilor. Fiindcă Drieu la Rochelle s-a numărat printre intelectualii fasciști convinși, adepți ai lui Hitler, încă dinainte ca armatele germane să intre în Paris. Prieten vechi cu Otto Abetz, a acceptat să conducă falmoasa N.R.F. în timpul ocupației: a girat asadar publicatia pe care ambasadorul celui de al treilea Reich o considera a treia putere în Franta. Drieu a fost, pînă în ultimele zile colaboratorul ziarului fascist **Revoluția Națională**, scos de Doriot. A înghitit un tub de gardenal și a deschis gazu la stirea că se emise ordinul prin care urma să fie arestat. Încercase încă de două ori să se sinucidă dar nu reusise. Pe cămasa manuscrisului determinat **Memoriile lui Dirk Raspe**, a adresat un mesaj, menajerei sale fidele: „Gabrielle, lasă-mă să dorm, de data asta!”

Lectura unui astfel de jurnal produce, trebuie să o mărturisesc, destulă satisfacție după o serioasă indignare. Te revoltă cit timp norocul favorizează forțele Axei și Drieu jubilează. La prăbusirea celei de a doua republici scrie: „Toti acești evrei mizerabili, liberali, democrați, socialisti — bătuti peste tot — care sperau să se ridice iar, fără mari cheltuieli, prin efortul nostru și sacrificiul nostru. Cel puțin or să fie dezamăgiti. Înfrîngerea noastră constituie sancțiunea supremă a mîrsavelor lor incapacități umane”. Se delectează la gîndul cum confratii săi vor fi nevoiți să trăiască în noua ordine. „Ce mutră or să facă alde Mauriac și Giraudoux, separați de clanul Maurois și Berstein? Domnul Mauriac, cu indulgența sa perfidă și perversă pentru comunisti, cu articolele imbecile pe care le-a scris contra lui Hitler? Si ursurosul, mîersosul Duhamel? ... Si Morand anglo-manul? Benda, Suarez — unde or să crape? Cum au să scoată iar capul comunistii, Aragon? Malraux? Si toti iudovii marilor administratii si ai băncilor?...”

„Cît privește N.R.F.-ul, o să se tirie la picioarele mele. Adună-ura asta de evrei, de pederasti, de suprarrealisti timizi, de francmasoni mărunți, o să se zbată jalnic, Gallimard privat de incomparabilul său Hirsch și încă de alți citiva, Paulhan, privat de scumpul său Benda, au să o steargă de lingă ziduri, cu coada între picioare.”

Schitează pe hîrtie măsurile urgente de luat: „Lege privitoare la străini: Retragerea tuturor naturalizărilor începînd din 1920, a oricărui drept politic, civic, de proprietate, oricărui naturalizat. Exulzarea tuturor refugiaților politici (...) Constituirea unei colonii evreiești în Madagascar (...) Statut al metecilor...”

„Desfiintarea partidului socialist, a masoneriei — a tuturor vechilor partide”, „Lege a editurilor, Lege a presei (...) Suprimare a sindicatelor functionarilor, a C.G.T.-ului, a G.C.P.-ului, Tribunalele de muncă, Etatizarea sindicalismului”.

„Desfiintarea Camerei si Senatului (...)”

„Epurare a Academiei Franceze; desfiintare a Academiei Goncourt. Epurare a Intregului Institut, Desfiintare a Scolii Normale si de Agreare”.

„De distrus centrul Trocadéro (arhitectură iudaică). De dărmat Turnul Eiffel (...) Expediere din orase a persoanelor născute la tară.”

„De distrus gara Saint-Lazare, gara Montparnasse, Halele, Bursa, Parisul transformat într-o grădină, s.a.m.d.”

Jurnalul incepe să amuze, cînd înaintarea Wehrmachtului pe frontul de răsărit se oprește si Rommel nu reusește să ocupe Alexandria. Drieu îi descoperă slăbiciuni lui Hitler: A fost tot atît de nerod ca Napoleon să se bage în Rusia. Nu a ocupat cînd trebuia, întreaga Africa. A neglijat să federalizeze Europa. A lăsat Franta pe mîna unei „sleahțe de burghezi mediocri, de generali de ată, de clericalisti fără biserică, de maurassieni cu termen redus”. Se întreabă, dacă Japonia va

ajuta Germania. Ii e silă de **La Nouvelle Rene Française**. Vechea generație se derobează. Drieu însiră furios cine sînt reprezentanții ei și cite parale fac. „Valery a profitat de trecutul regim cit a putut, tot făcînd-o pe delicatul, Claudel, dușmanul lui Voltaire, a sluiit guvernul marson și pe evrei. Gide în fond se simtea perfect în sistemul care venera pederastia și comoditatea lui socială”. Parcă ar întocmi fișe pînă la GESTAPO. Apologetul fascismului visează o apropiere a lui Hitler de rusi. „se va vedea atunci ce detestă el raal mult comunismul ori capitalismul?”

Descoperă că politica nu-l atrage de fapt și vocatia lui adevărată e studiul istoriei religiilor și filozofia Studiază **Upașadele, Zoharul, Schopenhauer și Nietzsche**. Nici femeile nu-i mai spun nimic, de cînd constată atrofia totală a virilității sale.

Jurnalul se citește nu fără o veritabilă plăcere, după Stalingrad și El Alemein. Drieu nu mai are nici o îndoială că Hitler a pierdut partida și odată cu el sînt terminați și cei care și-au pus speranțele într-insul. De unde atribuia generos vaste părți din Europa, Africa și Asia statelor Axei, se întreabă acum în cite părți va fi divizată Germania și cui îi vor reveni diferite regiuni ale ei. Construiește febril tot felul de ipoteze fantastice, încercînd să se agate de ele. Hitlerismul va vîra spre comunism, cum trebuia să o facă de mult, Bolșevismul însuși se va fasciza, fiindcă are nevoie de știința și tehnica germană. Japonia și Uniunea Sovietică vor deveni aliate, ca să mîdiece o supremație anglo-saxonă. Statele Unite vor mentine Wehrmacht-ul, singura forță în stare să reziste invaziei slave. Ciuda neputincioasă îmbracă la Drieu halna profetismului apocaliptic. Oricum vor evolua lucrurile, Franta nu va mai juca niciodată vreun rol istoric. S-a sfîrșit și cu Europa pe care o așteaptă o colonizare americană și slavă. Literatura, arta sînt destinate pieirii. La ce să mai scrii?

Drieu își caută refugiul într-o solitudine disprețuitoare. Demisionează de la N.R.F. Continuă însă colaborarea cu nemții din mindrie, ca să nu se creadă că i-a părăsit de frică. Are ocazia să fugă, obține un pasaport pentru Spania, dar îl lasă neutilizat. Petrece citeva luni în Elvetia, e sfătuit să rămînă acolo, dar se întoarce la Paris, fiindcă a fîgăduit aceasta pe cuvîntul de onoare. Nu mai crede în fascism. Simpatiiile sale se îndreaptă acum categoric către comunism, dar se abține să adere la el, lăsînd într-o anume demnitate intelectuală. Prea l-a vorbit de rău atîta vreme. Si nici nu-l mai interesează politica. Caută, cufundat în lecturi indianistice, ezoterice și ocultiste un fond comun al religiilor. La Drieu apare gustul morții. După eliberarea Parisului, se ascunde într-o casă la tară a primei sale sotii, Colette Jaramec, pe care a intervenit să o scape de la deportare, ca evreică.

În disperarea aceasta ascunsă sub orgoliu, dispus să-și asume vina și să-și achite cu pretul vieții erorile, Drieu devine chiar simpatîc; și mai al s cînd, atîngînd limita ultimă a sincerității, notează: „Scriind paginile astea (ale textului intitulat **Povestire secretă n.n.**) simt adesea indemnul să strig: Totul e o minciună, nu era vorba de considerațiile acestee filozofice, nici de vîrstă, nici de orice ar mai fi atît de îndepărtat, ci pur și simplu mi-era frică, frică să nu fiu bătut, sfîșiat de multime — frică să nu fiu umilit de polițiști, frică de judecatori, de a trebui să explic unor oameni nedemni rațiunile mele, frumoasele mele rațiuni”.

Jurnalul lui Drieu este un document extraordinar al nihilismului intelectual fascist. N-am întîlnit nicăieri altundeva exprimată mai sincer mentalitatea acestee extremistă de dreapta, cu toate fantasmeele ideologice pe care si le-a creat. Drieu nutrește o aversiune aproape viscerală față de Franta burgheză, asa cum arăta ea după victoria în primul război mondial. Printr-un travaliu imaginativ paranoic, nihilismul antidemocratic fascist face din a III-a Republică o expresie tipică a decadentei: Sistem parlamentar neputincios, stat corupt, condus din umbră de capitalul financiar iudaic și francmasonerie, clasă politică versatilă și inconstientă, natiunea îmbătrînită în declin demografic, dedată exclusiv micilor plăceri menajere, degenerare intelectua-

Desen trimis soției sale în ianuarie 1928

lă, s.a.m.d. Epoca e văzută ca sunînd ceasul unor asemenea societăți. În locul lor se înalță altele, sudate și conduse de o voință autoritară. Barbaria vine să restabilească virtuțile virile, să pună capăt patriilor și să recreeze marile împoerii.

La Drieu se vede foarte bine și ura acestui nihilism împotriva creștinismului. În special pentru că acesta are ambiția să distingă binele de rău. Mentalitatea fascistă e amorală, refuză să se plieze unor principii de comportament uman care acceptă ideea păcatului. Drieu, studiînd doctrinele religioase, găsește abstractismul credințelor asiatice superior celor judeo-europene, prea aplecate asupra obligatiilor omului în lumea contingentă. Își croiește și un mit rasist, el e un normand, aparține popoarelor nordice, și din perspectiva lor Franta apare drept o țară metisată. E, firește, și antisemit. Sub valul resentimentelor oarbe, orice urmă de respect al adevărului dispare din acest spirit fin și cultivat. Drieu care fusese căsătorit cu o evreică și îl avusese ca amic pe Emmanuel Berl, aiunge să scrie că spiritul iudaic n-a dat nici un scriitor important. Dacă, totuși, a existat Montaigne, el descindea dintr-o familie sefardă, demult catolicizată și înobilată. Iar Proust și Bergson sînt numai pe jumătate evrei: de altfel scrierul lor era ceva elaborat, compus. Nici măcar sub raport religios, iudaismul n-a fost creator, pentru că toate ideile creștinismului le-a luat de la greci, se găsește în Platon. Drieu, intelectualul rafinat își însușește fără jenă clișeele cele mai vulgare ale propagandei antisemite, cînd vine vorba de evrei. El conduce Statele Unite, ca și Uniunea Sovietică, au împins lumea în război, ca să se răzbune pe Hitler. Ura imbecilă merge pînă acolo încît îi atribuie acestuia intenția de a se intelege cu evreii.

Gîndirea lui Drieu ilustrează perfect cum extremismele, fascist și comunist, se întîlnesc în dezzustul pe care li-l trezeste lumea asezată burgheză. O egală furie nimicitoare îndreptată împotriva ei le animă. Hitler are marea vină de a nu fi distrus „asta capitalistă și vechea castă militară”: trebuia să masacreze Reichswehrul, „această clică demodată și reactionară, care apasă asupra Germaniei, din 1918 ca o greutate moartă”, nu să sacrifice generalilor batalioanele de asalt ale lui Rohm și pe Georg Strasser. Stalin a știut să scape la timp de Tuhașevski și a lichidat ofiterimea rusă. Cultul forței brutale și strivirii individului sub un regim dictatorial e gata să steargă ușor diferențele între Stalin, Hitler și Mussolini. Primul ar trebui să sară în ajutorul celorlalti doi, întelegînd că va pieri, rămînd singur: „Ar fi prea frumos”, scrie Drieu. Si în altă parte „Te-lul Rusiei e mai nobil ca al Statelor Unite” n.n., nu îl constituie bantii, confortul, luxul, ci **dominația (s.n.)** Stalinismul devine pentru Drieu incarnarea a tot ceea ce gustă el în fascism: „Mindrie fizică, impulsuri ale singelui comun într-un

grup, ierarhie vie, schimb nobil între cel puternic și cel slab (cei slabi sînt striviti în Rusia, dar adoră principiul strivirii).

Să adaug că Drieu nu este un scriitor de a doua mînă, ci are verbul colorat și elegantă aforistică în iudecăți. De aceea speculațiile lui aberante sau considerațiile riscante pe care le face cu privire la istoria și firea popoarelor într-o manieră fugoasă, păstrează ceva percutant. Iată citeva asemenea cugetări culesse la întîmplare: „Hitler se poartă cu comunismul ca împăratul Constantin cu creștinismul. Ii strînge în brate ca să-l sufocze mai bine. Totuși se împregnează de veninul victimei triumfătoare”. „Asemănări între anglo-saxoni și rusi: psihologi, politicieni, diplomati. Asemănări între americani și rusi: un element nordic, northman, făcînd să crească un aluat internațional. Aceeasi primitivitate, persistența „pionierului”, Siberia = Middle West”. „Rusii sînt europeni, dar europeni care trăiesc în alt continent ca americanii”. „Englezii, empirici, buni observatori ai omului, popor de romancier, fără simț muzical, sînt contrariul germanilor, întotdeauna metafizicieni, nu dată psihologi și ca urmare muzicieni”. Mai puțin pictori, fiindcă au senzualitatea deviată către lumea ideilor (...) „Sînt un popor de arhitecți ai spiritului, constructori de catedrale; englezii fac case de locuit”.

„Nemții nu sînt politicieni, pentru că nu sînt psihologi. Politica germană e un strigăt nearticulat de pasiune care, suferînd din cauza caracterului nearticulat, devine mînie” (...) „Franta moare de zgîrcenie, în întreaga ordine a sentimentelor și gîndurilor. Tară de mică ironie, de mică ponegreală, de critică mărunță, de mică batocură, tară de mîcime. Totuși a fost înjosit aici: institutiile și chiar sărmanele lor contrafaceri. Dacă monarhia a fost dărîmată, poporul n-a fost înălțat, dacă a fost degradată aristocrația, n-a fost subțiată burgeoisia, dacă a fost demonetizat clerul, n-au fost apărați profesorii împotriva infumurării nesărate și au fost lăudați pentru inenarabilul lor vid intelectual.”

„Am trăit într-o lume rusinoasă de normalisti și de masoni, de bancheri și politicieni, de jurnalisti și de cabotini, de pederasti și de drogati, de savanți fără busolă spirituală și de preoți caterisii. Ultimii duci gîndesc ca muncitorii din fabrici, care gîndesc prost”.

„Germania va fi îngrozită de cucerirea ei, de vidul acesta care se cascadează înaintea ei. A strivit ceea ce era din pulbere”.

„Aviația este noua cavalerie, ca a Persilor și Hunilor care dă peste cap vechile reguli ale infanteriei. Si tancul înlocuiește legiunea și falanga”.

„Nemții sînt niște dobitoци, și eu de asemenea. Dobitoци deliranti, îngimfati, neîndemnatoci și devotați ca mine. Ei reprezintă în chip admirabil tot ce am vrut să fiu. Nu vreau decît să mor odată cu ei”.

„Văd în hitlerism, înainte de orice, una dintre acele reacții fizice brutale, prin care omul se flagelază din cînd în cînd, una dintre acele recufundări în bestialitate (...)

Barbarie, tu nu există decît la cel extrem de civilizati, care se refugiază în tine”.

Nici nu bănuia Drieu cît de exact se autocaracteriza.

Ov, S. Ciohmalnicanu

*) Pierre Drieu la Rochelle: Journal (1939—1945) Collection Temoins, Gallimard, Paris 1992.

dannie abse

Condens pe geam

I.

Vreau să scriu ceva simplu
chiar simplu, puține adjective,
fără ambiguități.

Ceva cam demodat :
povestea timpului bunăoară
sau, mai îndrăzneț, o poveste de
dragoste.

Vreau să scriu ceva simplu,
pe înțelesul tuturor,
simplu precum limpezimea apei.

Dar apa limpede
este H₂O,
ceva deci complicat
precum aburul, precum gheața, precum
norii.

II.

Degetul alunecă scirțind pe geam.

Scriu Joan

Scriu Dannie

Să vezi și să nu crezi ! Sint iar
un tinăr îndrăgostit.

Vreau să spun ceva

Fără ambiguități.

fără ambiguități.

să vezi și să nu crezi ! Eu, virstnic

pensionar,

vreau să spun ceva,
ceva despre iubire și timp,
iubire simplă ca apa.

Dar am învățat demult
că apa e ceva complicat
e H₂O, e gheață, e abur, e nor.

Numele noastre pe geam

încep să dispară,

încet, încetșor,

se duc plingind.

(The Sunday Times, 15 noiembrie 1992)

Traducere de Sergiu Celac

Între Cristofor Columb și Petre Vintilă

Dacă vedeți pe Calea Victoriei un
ins mic și fericit, acesta, precis, e Pe-
tru Vintilă. Semănând, în privința înăl-
țimii, cu Truman Capote, cel nu mai
înalt decît o pușcă dar tot atît de zgo-
motos ca ea, iar în ce privește culorile,
cu Rousseau Vameșul, Petru Vintilă e,
într-adevăr, un om fericit, pentru că
voluptatea de a picta, de a se bucura
de culoare se vede cu ochiul liber.
Chiar și din avion !

Trecînd binișor prin ceea ce se che-
ma, cu involuntar umor, realism socia-
list și lăsînd în urmă obsedantul dece-
niu (mai potrivit e pluralul), nereușind
să ducă pînă la capăt visul de aur al
scriitorului realist-socialist și anume
romanul colectivizării, Petru Vintilă a
avut abilitatea să păstreze (cît s-a pu-
tut) distanță față de atîtea servituți.
Cu o singură excepție care, probabil,
va afîrna destul de greu.

Scriitor profesionist din cap și pînă-n
oare (iar revenim la înălțime) plin
de umor și de-o tandrețe pe care în-
cearcă să și-o reprime din mers, Pe-
tru Vintilă, la cei șaptezeci de ani ai
săi, e un pictor fericit.

Aflat de unul singur, și preumblî-
du-mă prin sala, altfel modestă, a Cen-
trului cultural american la București,
unde este găzduită ultima sa expoziție
Cum am descoperit America, m-am
simțit extrem de onorat de prezența
pînzelor sale, într-un număr destul de
redus față de tentația mea de a-i ad-
mira talentul de pictor.

Căci talent de pictor se cheamă fre-
necia teribilă de a folosi, cu voluptate,
culoarea, pînă la abundență și viciu.

Petru Vintilă e un pictor naiv numai
în măsura în care avea nevoie de un
regim de referință — și el există ca
atare în pînzele sale, purtînd ampren-
ta de gen — pentru că un scriitor nu
poate să fie niciodată, chiar dacă
declară expres, un pictor naiv. E, mai
degrabă, un mod politicos al artistului
de a se scuza de perfecțiunea culorilor
sale, un fel de a ispiti pe posibillii cre-
duli la formula tradițională a pictorilor,
cu adevărat naivi.

Cît privește amatorismul său, pentru
că există și așa ceva, dîndu-i; involun-
tar, o notă de credibilitate și de mo-
destie acceptată, acesta pare doar un
pretext și atîta tot. La urma urmei
pînzele sale, miniaturale, freamătă de
vitalitate dar, undeva, în colțul unui
tablou, se simt, oboseala, cabotinismul
acestei aparente fericiri. Mimul pare
obosit chiar și atunci cînd rîde cu gura
pînă la urechi. Amuzant, nu ?

De unul singur prin sala de expozi-
ție m-am simțit, privindu-i pînzele fă-
cute parcă de un profesionist al naivi-
tății, mai dezarmat, mai lipsit de apă-
rare decît în momentul cînd pășisem
pragul sălii. O bătrînică, supraveghe-
toare, păzea lăcașul cu pricina, exact
ca-n pînzele sale mînunate.

O singură întrebare am avut să-mi
pun la plecare ; între Cristofor Columb,
descoperitorul Americii, și Petru Vinti-
lă, un alt descoperitor al continentului,
pe cine aș alege ? Dumnezeuastră,
ce-ați hotărî ?

Vasile Petre Fati

RIB INTERNATIONAL S.R.L.
bd. Magheru 1-3, et. 5 BUCUREȘTI, Tel: 151.930, Telex: 10.557, Fax: 120.968

VĂ OFERĂ EN-GROS URMĂTOARELE PRODUSE DIN IMPORT:

DIN REPUBLICA FEDERATIVĂ CEEA ȘI SLOVACĂ, ÎN EXCLUSIVITATE PENTRU ROMÂNIA:

- GAMĂ COMPLETĂ DE OBIECTE DIN STICLĂ, TIP CRISTAL BOHEMIA, ÎNCLUSIV CORPURI DE ILUMINAT.
- GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DE MENAJ DIN STICLĂ TERMOREZISTENTĂ.
- GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DIN PORTELAN

GAMĂ COMPLETĂ DE PRODUSE DIN MATERIAL PLASTIC. (FEȚE DE MASĂ, PUNGI SACI ETC.)

- MERCERIE
- PAPEȚĂRIE
- RECHIZITE ȘCOLARE ETC.

**PREȚURI AVANTAJOASE
LIVRARE RAPIDĂ**

moda, altfel

Gallé: «C'est l'heure exquise»

Despre destinul unui vas, „Gallé”, ornat cu clematite, de o rară frumusețe, ne povestesc frații Goncourt, în Journal, cu data de 13 martie, 1986. În 1894, un poet coboară la Paris dintr-un tren care-l aducea de la Nancy, unde municipalitatea organizase un banchet în onoarea lui. Unul dintre mulții lui admiratori, industriaș și artist deopotrivă, Emile Gallé, îi oferă un vas semnat de el însuși. Poetul schimbă proaspătul, valorosul și gingașul cadou cu 40 de absinturi. E vorba de Paul Verlaine. Cetele conduse desinvolte tranșează pe cele du public. De zece ani, Emile Gallé era deja celebru, datorîndu-și renumele unei intuiții comerciale de excepție, alegerea materialului în care va crea valoare — sticla, deși la început a manifestat interes pentru ceramica și era un faianțer de talent.

Din 1853, sub canonada escadrilelor americane, urmată de demonstrații din partea Angliei, Olandei, Franței și Rusiei, Japonia a fost obligată să deschidă cîteva porți comerțului exterior. Rezultatul a fost neașteptat, obiecte de artă niponă au invadat Europa iar paradoxul a constat în faptul că artiștii europeni, în primul rînd francezii, au tradus în produse de sticlă decoruri japoneze extrase din stampe, țesături și porțelanuri, căci japonezii nu produsese pînă atunci artă în sticlă.

L'Art Nouveau a lăsat opere de viu interes în lumea faianței și a ceramicii dar cele din lumea sticlei sînt o revoluție. Ceramica și faianța, ca materiale, au oferit revelații în sec. 18 dar

sticla e un material care a produs magii în sec. 19, beneficiînd de ameliorări tehnice și artistice, minunile de „opaline”, mai ales sub Primul Imperiu, și „micile capodopere” (termenul aparține chiar secolului) ce au apărut începînd din 1845 în combinații ce au uluit, ale sulfurilor cu sticla și mai ales ale presse-papiers-urilor. În 1873, o invenție tehnică acordă sticlei un mijloc mai simplu de a fi obținută, adică mai ieftin (STICLA e un material prețios „vrea bijuterii și alte cele”), procedeul Solvay.

Gallé cel mai mare sticlăru al epocii a recunoscut ce datorează acestei tehnici și a dedicat inginerului belgian Ernest Solvay una din rarele sale opere unice, extrem de personale, vasul „La Soude” (1902), daînd din cea mai bună perioadă a activității sale artistice.

La început piesele erau transparente, ornate cu părți colorate, cu motive persane sau arabe în care emailul juca rolul cel mai important și era scos în evidență cu fileture de aur. Influența japoneză a reliefat înclinația deosebită a artistului spre lumea vegetală și a insectelor. Amănunte florale, măslini, viță de vie, struguri și magnolii, fluturi și libelule, violete, stînjenei și bogatele crizanteme invadează materia sticlei într-o nuanțare ce va fi specifică stilului său și o exigență executivă ce va fi inegalabilă și unică. Gallé (Emile) cel celebru, ale cărui vase sînt astăzi patrimoniu național n-a fost un precursor ci un elev receptiv la lecțiile severe ale tatălui său Charles, a făcut din cariera sa o prezență spectaculoasă și puternică în cadrul a ceea ce în secol s-a numit Art Nouveau. Anecdota cu Verlaine e amuzantă, dar simpla întîlnire a privirii cu un vas „Gallé” face din moment ceea ce a spus poetul. „C'est l'heure exquise”.

Corina Cristea

SECOLUL XX ÎNTRE DOUĂ RĂZBOAIE BALCANICE

CARLOS FUENTES:

Culturile vor defini noua ordine mondială

Întrebare. Secolul XXI se apropie precedea de mari umbre.

Răspuns. Trebuie să răsfoim hărțile de la începutul secolului. El a început cu războiul din Balcani și se termină cu un alt război tot în Balcani, și aceasta în fata nepuinței întregii comunități internaționale. Ceea ce este foarte impresionant, este că acum doi trei ani, celebrăm cu toții un sfârșit de secol minunat, prodigious, se vorbește despre sfârșitul istoriei, despre soluționarea problemelor, despre triumful capitalismului și al democrației. Trei ani mai târziu ne aflăm cuprinși de o perplexitate totală. Totul se pune din nou în discuție, totul trebuie chibzuit iarăși. Nu există agende sigure, ceea ce în cazul acesta e foarte bine deoarece nu există dogme, nu există catehisme pentru o agendă total nouă.

Este bine să fii scriitor sau artist pentru că istoria a demonstrat că ea este tot atât de imaginativă ca și artiștii.

I. Ce rol joacă Europa?

R. Eu sunt un mare partizan al Maastrichtului. Cred că este o ocazie unică pe care o are Europa, aceea de a înainta spre o formă de pace și bună înțelegere care să evite hegemonii și rupturi. Există Bosnia, Serbia, Herțegovina și puritate etnică... pentru că nu există Maastricht... E de necrezut că acest concept al Regilor Catolici a revenit. Este o regresivitate înspăimântătoare. Cred în posibilitatea lui Maastricht pentru a evita acest lucru în viitor.

I. Tratatul Uniunii Europene împotriva revenirii triburilor și idolilor?

R. Îmi atrage foarte mult atenția faptul că tot ceea ce credeam că este mort a reapărut în acest sfârșit de secol: triburile și idolii săi. Cele mai rele aspecte ale naționalismului, rasismul, xenofobia, antisemitismul, antisocialismul, apariția unor formații politice ultrareacionare... Cred că până la urmă culturile vor fi acelea care vor defini noua ordine internațională, dacă o putem denumi așa. Însă, pentru a se manifesta, ea, libertatea culturilor, a fost condiționată și obstaculizată de războiul rece, care a împărțit lumea în două facțiuni ideologice simpliste. La sfârșitul războiului rece toate aceste culturi, care au fost reprimite de neînțelegerea Est-Vest, s-au manifestat în Europa și în afara Europei.

I. În afara Europei?

R. Timp de 500 de ani, Occidentul s-a plimbat prin întreaga lume impunând valorile sale fără a întreba pe nimeni, fără a cere permisiunea nimănui. Și astăzi drept rezultat, printre altele, din ceea ce propriul Occident promovase, cultura și economia globală, acum acestea se înapoiază în Occident fără să îi ceară permisiunea. Pe de o parte, naționalismele se află în lăuntru Europei, pe de altă parte, sosirea emigrantului din vechile domenii coloniale europene. Din acest motiv pe Europa secolului XXI o așteaptă probleme imense. Într-o extremă se află idolii și triburile și în cealaltă, robotul vesel, robotul fericit al societății capitaliste postcomuniste. Există un teren de mijloc între aceste extreme? Va fi posibil a concilia satul

global cu satul local? Va fi posibil a concilia economia globală cu particularismele, etniile și nevoile culturale, uneori foarte justificate? Va fi posibil a concilia dezvoltarea Nordului cu subdezvoltarea Sudului?

I. Marile migrații vor fi una din principalele amenințări ale secolului XXI?

R. Problema migrațiilor masive din Orient spre Occidentul Europei și din Sud spre Nord va fi cea mai mare provocare pe care o va cunoaște secolul XXI. Cum trebuie primit, cum trebuie să te porți cu bărbatul și femeia care nu sunt ca noi? Asta va fi marea amenințare. Cum te vei purta cu bosniacul? Ce vei face cu haitianul? Ce vei face cu muncitorul migrator mexican în Statele Unite? Se creează un nou zid al Berlinului, așa cum a propus Buchanan la Convenția Republicană? Un zid de ciment pentru a împiedica intrarea mexicanilor tocmai acum când încheiem un tratat de liberă circulație a mărfurilor? Ce mai paradox, nu-i așa? Trebuie să fim mai deschisi, trebuie să ne educăm pentru o lume ce nu va mai fi total occidentală.

I. Octavio Paz a spus că secolul acesta nu a fost bun pentru America Latină.

R. A fost cel mai bun secol. Am obținut o cunoaștere mai mare despre noi înșine: societatea civilă începe să dărîme centralismul asfixiant al lumii coloniale; se naște o societate care se organizează de jos și de la periferie; există o extraordinară vigoare în arte, în pictură, în cinematografie care reflectă istoria noastră; niciodată atâția bărbați, femei și copii nu au avut acces la educație, la sănătate și la muncă precum în secolul acesta; există mai buni gestionari sociali; administrațiile publice sunt mereu mai viabile și întreprind reforme de bază. Este de ajuns să comparăm toate acestea cu viața din secolele coloniale pentru a constata progresul.

I. Și criza economică?

R. Este o problemă aproape universală. Trebuie să punem la îndoială formulele de dezvoltare care, până acum ni s-au părut valabile. Marea noastră problemă economică, în America Latină, este destul de simplă și anume: forma de dezvoltare care a îndeplinit o funcțiune foarte importantă de-a lungul secolului XX, cea care o putem denumi dezvoltarea stabilizatoare, substituția de importuri, dezvoltarea bazată pe împrumuturi externe, subsidii acordate consumatorului, facilități întreprinzătorilor, lipsă de impozite etc., toate acestea au luat sfârșit. Era o formulă care a permis unor țări ca a mea să atingă, timp de 40 de ani o dezvoltare de 6% anual. Și modelul acesta a luat sfârșit și încă nu am întâlnit o nouă formulă de dezvoltare.

I. Vreo formulă o fi existând, desigur...

R. Noi, în America Latină suntem foarte buni imitatori. Ne încântă să credem că există formule salvatoare de origine europeană, nordamericană, ce ne vor rezolva problemele ca prin magie. Lucrul acesta l-au crezut oamenii care au făcut independența latino-americană; era de ajuns a copia legile instituțiilor din Statele Unite, din

Franta, din Anglia pentru a obtine ipso facto democrații prospere, democrații occidentale. Sistemul nu a funcționat. Se întâmpla deseori ca țara legală să ascundă țara reală. Astăzi există riscul de a imita un capitalism thatcherian, reaganian, ce se află deja în criză în locurile lor de origine. Astfel că și latino-americanii trebuie să ne întrebăm foarte serios ce fel de capitalism dorim.

I. Și după părerea dumneavoastră care poate fi acela?

R. Un capitalism lipsit de eficacitate ca cel practicat de doamna Thatcher și de domnul Reagan? Un capitalism european, cu cooperare socială, protecția muncitorilor, tratative colective, etc.? Sau un capitalism japonez, care este cel care a funcționat cel mai bine dintre toate? A introduce formule de capitalism pur laissez faire fără o agendă socială conduce la eșec așa cum a demonstrat-o experiența lui Carlos Andres Perez în Venezuela. În schimb, Salinas Gortari da, a adăugat un capital social la politica sa de liberalizare economică. Astăzi, funcționarii tezaurului american se plimbă prin America Latină spunând: „La ceea ce doriți dumneavoastră azi cel mai mult adăugați la proiectele noastre de reformă liberal-economică și o agendă socială. Dacă nu veți esua”. Ceea ce cred eu este că ne aflăm într-o epocă de opțiuni care pentru mine nu trebuie să fie radicale, în ciuda faptului că problemele sunt foarte mari.

I. Problemele de justiție continuă să existe.

R. Da, există o mare nevoie de justiție. S-a produs o identitate a națiunii și a culturii, însă nu există identitate a națiunii și a justiției. Și aceasta în mod sigur. De aici se nasc problemele și ele sunt foarte grave, însă cultura pe care am elaborat-o de-a lungul ultimilor 500 de ani este o cultură care ne

unește pe toți, în lăuntru fiecărei națiuni și dincolo de fiecare națiune, de ibero-americanii, și dincolo de ibero-americanii, cu Spania și Portugalia.

I. Ce s-ar fi întâmplat dacă acum 500 de ani în loc de a sosi spaniolii ar fi sosit englezii? Ai fi avut democrații mai stabile?

R. Cu toții am fi fost foarte nenorociți, pentru că nu am fi avut ceea ce ne trebuia pentru secolul XXI: experiența metisajului. Englezii ar fi comi un genocid, pur și simplu, împotriva indienilor. Spaniolii nu l-au comis. Există măcel, au existat munci forțate au existat multe orori, nu mai rele decât ororile pe care noi, latino-americanii moderni le impunem populației noastre indigene. Conchista nu s-a terminat; astăzi noi suntem conchistadorii. Însă faptul esențial este că s-a format o cultură metisă fără de care nu se poate înțelege America Latină, nici rolul ei în secolul XXI. Este o cultură făcută de descendenții din indienii și africani, din europeni. Nu-i punem pe indienii în rezervații. Sfârșitul sclavajului, libertatea negrilor, s-au produs cu mult mai înainte decât în Statele Unite. Și lucrul acesta mi se pare că este mult mai valoros pentru a rezolva problemele pe care le vom înfrunta în secolul XXI. Să nu uităm faptul că repet, provocarea pe care o va avea America Latină în secolul XXI va fi aceea de a nu se însela pe sine însăși și să-și dea seama că atunci va fi vorba nici mai mult nici mai puțin decât de a atinge o dezvoltare economică și justiție socială și cu democrație politică. Și fără prețente de a sacrifica democrația pentru că numai prin ea reușește dezvoltarea. Sau să nu cumva să spunem că suntem foarte democrați cu toate că nu avem justiție socială.

In românește de
Ezra Alhasid